

Zuzana Chrastinová - Štefan Adam - Svetlana Beležová

Ekonomické aspekty poľnohospodárstva a potravinárstva

Economic aspects of agriculture and food industry

Abstract *The paper is focused on economic analysis of the Slovak agriculture and food industry. Its aim is to mention differentiation of agricultural enterprises from the point of view of legal forms, profit/loss and acreage of farmed land. After joining the EU, in the Slovak agriculture significantly dominates the share of profitable enterprises which are crucial regarding production and employment. The share of loss-making enterprises is not significant, but their influence is decisive as to the profit/loss of Slovak agriculture. As to the profit/loss it persists the significant differentiation between individual enterprises - not just between legal forms, but also between enterprises of the same legal forms and also between enterprises farming in the same production areas. The food industry as a whole has been profitable for the long term. Most branches are profitable. The food industry has a sufficient volume of production capacities but their utilization is different depending on the individual production of food branches.*

Key words *agriculture - agricultural economics - food industry economics – profit/loss - subsidies - food industry - production capacities*

Abstrakt Článok je zameraný na ekonomickú analýzu slovenského poľnohospodárstva a potravinárstva. Jeho cieľom je poukázať na diferenciaciu poľnohospodárskych podnikov z hľadiska organizačno-právnych foriem, výsledku hospodárenia a veľkosti obhospodarovanej pôdy. Po vstupe Slovenska do EÚ výraznejšie dominuje v poľnohospodárstve podiel ziskových podnikov, ktoré sú rozhodujúce z hľadiska produkcie a zamestnanosti. Podiel stratových podnikov nie je významný, ale z hľadiska ich vplyvu na výsledok hospodárenia poľnohospodárstva Slovenska je rozhodujúci. Pretrváva výrazná diferenciacia podnikov vo výsledkoch hospodárenia a to nielen medzi právnymi formami, ale aj podnikmi rovnakých právnych foriem a tiež medzi podnikmi hospodáriacimi v rovnakých výrobných oblastiach. Potravinársky priemysel je dlhodobo ako celok ziskový. V prevažnej časti odborov bol dosiahnutý kladný výsledok hospodárenia. Potravinársky priemysel disponuje dostatočným objemom výrobných kapacít, ale ich využitie je rôzne diferencované v závislosti od jednotlivých výrobov potravinárskych odborov.

Kľúčové slová *poľnohospodárstvo - ekonomika poľnohospodárstva - ekonomika potravinárstva - výsledok hospodárenia - dotácie - potravinárstvo - výrobné kapacity*

Článok je vypracovaný na základe poznatkov získaných v rámci riešenia projektovej úlohy „Hodnotenie a analýza ekonomickej výkonnosti poľnohospodárstva, potravinárstva

v kontexte agrárnych politík EÚ“ riešenej v NPPC-VÚEPP, ktorá bola v roku 2017 zameraná na časovú etapu „Ekonomické aspekty poľnohospodárstva a potravinárstva vrátane bezpečnosti potravín na Slovensku“.

Poľnohospodárstvo je prvotným produkčným článkom potravinovej vertikály s rozhodujúcou väzbou svojej produkcie na potravinársky priemysel. Rozvoj poľnohospodárstva smeruje k oživeniu poľnohospodárskej prvovýroby, najmä živočíšnej výroby a špecializovanej rastlinnej výroby. Potravinársky priemysel je kapacitne dostatočne vybavený na spracovanie zvýšenej poľnohospodárskej produkcie, avšak potrebuje investície do modernizácie, inovácií a ekologizácie výroby.

Významnú úlohu v ekonomike poľnohospodárskych podnikov zohrávajú podpory najmä z EÚ. Pôvodným zmyslom a cieľom podpôr do poľnohospodárstva bolo zlepšiť dôchodkovú situáciu poľnohospodárskych producentov s ohľadom na celospoločenské záujmy (Foltyn, I. 2015). Štát, ako poskytovateľ národných podpôr, rozhoduje o výbere komodít a výške podpôr vybraných komodít v rámci svojej agrárnej politiky. Cieľom poľnohospodárskej politiky je zaistiť poľnohospodárskym producentom možnosť dosiahnuť v priemerných, regionálnych alebo špecifických podmienkach daného štátu s pomocou cielených podpôr primeranú mieru zisku.

Hodnotením efektívnosti poľnohospodárskych podnikov sa zaoberal Fandel, P. (2002), ktorý skúmal štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve a ich vplyv na efektívnosť podnikov s použitím metódy dátových obalov DEA. Dospel k záveru, že najväčšiu efektívnosť dosahujú podniky nad 1000 ha.

V súčasnej a budúcej podnikovej štruktúre sa môžu dobre uplatniť podniky rozličnej veľkosti a právnych foriem pri vhodne zvolenej výrobnnej štruktúre a intenzite výroby (Hudák, J. – Rovný, P., 2007). Výhodná je vyššia progresívnosť koncentrovanej výroby, keď napr. bývalé východonemecké poľnohospodárstvo je považované po rokoch tranzitívneho obdobia za efektívne a konkurencieschopné aj vďaka podnikovej štruktúre, ktorú na začiatku transformačného procesu tvorili veľké podniky, dostatočný, kvalifikovaný ľudský kapitál a ďalšie skutočnosti, v neposlednej miere existencia spoločenského kapitálu, ktorý umožnil podnikateľom nadväzovať efektívnu spoluprácu počas reštrukturalizácie aj v súčasnosti. Väčšinu poľnohospodárskej pôdy obrábajú koncentrované podniky aj v nových spolkových krajinách Nemecka (Reinsberg, K. a Abele, S., 2008).

Rozhodujúcim faktorom ovplyvňujúcim dôchodkovú situáciu a ekonomickú stabilitu poľnohospodárstva je efektívnosť výroby, optimálne speňaženie produkcie a podporná politika, prostredníctvom ktorej sa čiastočne zabezpečuje finančná stabilita podnikov. K ďalším determinantom patrí vhodná štruktúra výroby, úspornosť nákladových faktorov s dosahom na zamestnanosť, obnova fixného kapitálu a zabezpečený odbyt produkcie. Posledné roky sú charakteristické poklesom poľnohospodárskej produkcie, preferovaním rastlinnej výroby pred živočíšnou s rozdielnym vývojom rozsahu výroby a intenzity (zaostávanie za okolitými krajinami), strata postavenia a výrobného potenciálu živočíšnej výroby (pokles počtu zvierat, najmä hovädzieho dobytku). V podnikateľskej štruktúre rastie podiel obchodných spoločností a klesá podiel poľnohospodárskych družstiev a samostatne hospodáriacich roľníkov (Chrastinová, Z., 2016, 2017).

Štrukturálne zmeny vo výrobe a ekonomike virtuálnej farmy na Slovensku analyzovali Grznár, M: – Szabo, I. (2017), ktorí zamerali analýzu na proces adaptácie slovenských fariem na pôsobenie na únijskom trhu realizovaním štrukturálnych zmien slovenskej virtuálnej farmy, t. j. priemernej farmy v systéme FADN EÚ a komparáciu jej výsledkov s priemernou nemeckou farmou, ako predstaviteľkou pomerne najvýkonnejšieho agrárneho podniku v EÚ. Konštatujú, že odraz štrukturálnych zmien v ekonomike priemerného slovenského poľnohospodárskeho podniku je vcelku pozitívny, až na pomer vstupov a výstupov. Napriek tomuto vývoju zostávajú však hodnotené ekonomické parametre priemernej slovenskej farmy voči farme nemeckej v značnej disparite.

Mezera, J. – Plášil, M. – Náglová, Z. (2017) každoročne vypracovávajú publikáciu s názvom „Panorama potravinárskeho priemyslu“, v ktorej okrem súhrnných charakteristík analyzujú aj pozície jednotlivých odborov potravinárskeho priemyslu. Výroba potravín zostáva významným odvetvím spracovateľského priemyslu, ale jeho kľúčová úloha spočíva predovšetkým v dodávkach pre domáci trh a tým v zaistovaní výživy obyvateľstva, ktorá sa opiera o rôzne fázy finalizácie agrárnych surovín. V ekonomickej oblasti je pozitívne, že po rade rokov prichádza doba, kedy potravinárstvo bude pre majiteľov vytvárať hodnotu. V odvetví rastie produktivita práce. Tento trend bude pre posilňovanie konkurencieschopnosti nutné udržať i naďalej. Na zamestnanosti v ČR sa toto odvetvie spolu podieľalo 2,59 % a patrí k významným zamestnávateľom, podobne ako v celej EÚ. Z hľadiska počtu zamestnancov najviac zamestnaných bolo vo výrobe pekárskych, cukrárskych a iných múčnych výrobkov a to až 34,4 %.

Metodický postup

Analýza ekonomickej situácie poľnohospodárstva a potravinárstva bola vypracovaná na základe údajov získaných zo Štatistického úradu SR a z rezortného výkazníctva MPRV SR (Informačné listy, Výkaz Potrav). Pri riešení boli použité základné matematicko-štatistické metódy, analýza a syntéza, indexová metóda a komparatívna analýza. Na diferenciáciu v slovenskom poľnohospodárstve bolo poukázané z rôznych hľadísk a to z makroekonomického, podľa organizačno-právnej formy hospodárenia, výsledku hospodárenia, výmery obhospodarovanej poľnohospodárskej pôdy a vybraných ekonomických ukazovateľov. Plošná diferenciacia výsledku hospodárenia bola znázornená na mape podľa jednotlivých okresov SR. Analýza potravinárskeho priemyslu bola vykonaná z hľadiska makroekonomického s prihliadnutím na participáciu rozhodujúcich ukazovateľov na národnej ekonomike a poukázaním na rozdielnu ziskovosť v sledovaných rokoch. Tiež bol akcent zameraný na porovnanie využiteľnosti výrobných kapacít. Riešenie bolo akcentované na vývoj indikátorov v rokoch 2007, 2009, 2013, 2014, 2015 a 2016, čiže v období pred krízou, v krízových rokoch a ostatných pokrízových rokoch.

Zhodnotila sa ekonomická výkonnosť z hľadiska:

- **makroekonomického** - podľa účasti odvetvia na národnej ekonomike cez ukazovatele hrubý domáci produkt- resp. hrubú pridanú hodnotu, investície, zamestnanosť,

- **podnikového**, kde boli posúdené ukazovatele ekonomickej výkonnosti – výsledok hospodárenia, výnosy, náklady, pridaná hodnota, tržby, podiel ziskových a stratových podnikov.
- **odborov potravinárskeho priemyslu**, vzhľadom na výnosovo- nákladové ukazovatele a využiteľnosť kapacít.

Výsledky riešenia

Poľnohospodárstvo

Účasť poľnohospodárstva na národnej ekonomike SR

Poľnohospodárstvo v rokoch 2007–2016 bolo charakteristické poklesom poľnohospodárskej produkcie, nárastom hmotného a nehmotného majetku a investícií, poklesom počtu zamestnancov, pretrvávajúcou mzdovou disparitou voči národnému hospodárstvu, pretrvávajúcou medziročnou a regionálnou diferenciáciou vo výsledkoch hospodárenia. Tento vývoj sa odrazil aj na účasti poľnohospodárstva na ukazovateľoch národnej ekonomiky.

Z makroekonomického hľadiska má podiel slovenského poľnohospodárstva na základných ukazovateľoch národnej ekonomiky dlhodobu klesajúcu tendenciu najmä v bežných cenách. Týka sa to najmä ukazovateľov pridanej hodnoty, produkcie a medzispotreby (Tab. 1, Graf 1). Naopak na dovoze a vývoze účasť poľnohospodárstva má narastajúcu tendenciu s rýchlejším nárastom podielu dovozu ako vývozu. Podiel priemernej mzdy sa mierne zvýšil v roku 2016 (76,97 %) oproti roku 2007 (74,97 %).

Podiel poľnohospodárstva na národnom hospodárstve (národnej ekonomike), vyjadrený **pridanou hodnotou** (v stálych, resp. bežných cenách) od roku 2007 mierne kolísal, ale významne sa medziročne nemenil až na rok 2015 a 2016, kedy klesol. Jeho najvyššia úroveň v stálych cenách (3,52 %) a v bežných cenách (3,38 %) od roku 2007 bola dosiahnutá v roku 2014, čo sa následne prejavilo aj na produktivite práce.

Medzi hlavné príčiny varujúceho vývoja participácie slovenského poľnohospodárstva na pridanej hodnote národného hospodárstva bolo roztváranie cenových nožníc medzi vstupmi a výstupmi sprevádzané poklesom poľnohospodárskej produkcie a jej štruktúry v prospech rastlinnej pred živočíšnou výrobou. K takémuto vývoju pridanej hodnoty prispieval aj rast spotreby fixného kapitálu v dôsledku investícií, podporovaných dotáciami z Európskeho poľnohospodárskeho fondu rozvoja vidieka.

Tab.1 Vývoj podielu poľnohospodárstva na ukazovateľoch ekonomiky SR

The development of the share of agriculture on indicators of the SR economy

Podiel na ¹ :	PH ²	HP ³	MS ⁴	THFK ⁵	dovoze ⁶ *	vývoze ⁷ *	priem. mzde ⁸	zamestnanosť ⁹	PH ²	HP ³	MS ⁴	THFK ⁵
Rok ¹⁰	v bežných cenách ¹¹							-	v stálych cenách ¹²			
2007	3,14	2,55	2,15	1,78	5,57	3,92	74,97	2,58	2,49	2,21	2,06	1,76
2008	3,20	2,51	2,05	3,55	5,79	4,11	75,92	2,47	2,57	2,17	1,92	3,56
2009	2,53	2,25	2,05	2,42	7,17	4,87	75,58	2,34	2,64	2,29	2,04	2,42
2010	2,07	1,96	1,89	2,10	6,57	4,88	75,55	2,24	2,07	1,96	1,89	2,10
2011	2,55	2,10	1,82	2,47	6,68	5,14	77,86	2,18	2,49	2,00	1,69	2,47
2012	2,69	2,24	1,95	2,22	6,77	5,78	78,26	2,12	2,49	2,02	1,72	2,22
2013	2,99	2,38	1,98	2,19	6,50	5,01	75,97	2,25	2,95	2,23	1,76	2,19
2014	3,38	2,49	1,92	2,15	6,31	4,22	76,11	2,15	3,52	2,42	1,75	2,17
2015	2,68	2,20	1,90	2,08	5,97	4,14	74,18	2,10	2,80	2,21	1,84	2,12
2016	2,62	2,14	1,85	1,96	6,18	4,04	76,97	2,02	2,93	2,29	1,90	2,00

Prameň: ŠÚ SR, výpočty NPPC-VUEPP¹³

Poznámka: *agropotravinárske výrobky¹⁴, THFK= tvorba hrubého fixného kapitálu, PH - pridaná hodnota, HP - hrubá produkcia, MS – medzispotreba

1/ Share on, 2/ value added, 3/ gross production, 4/ intermediate consumption, 5/ gross fixed capital formation, 6/ import, 7/ export, 8/ average wage, 9/ employment, 10/ year, 11/ in current prices, 12/ in instant prices, 13/ Source: ŠÚ SR, NPPC-VUEPP calculation, 14/ Note: agri-food products

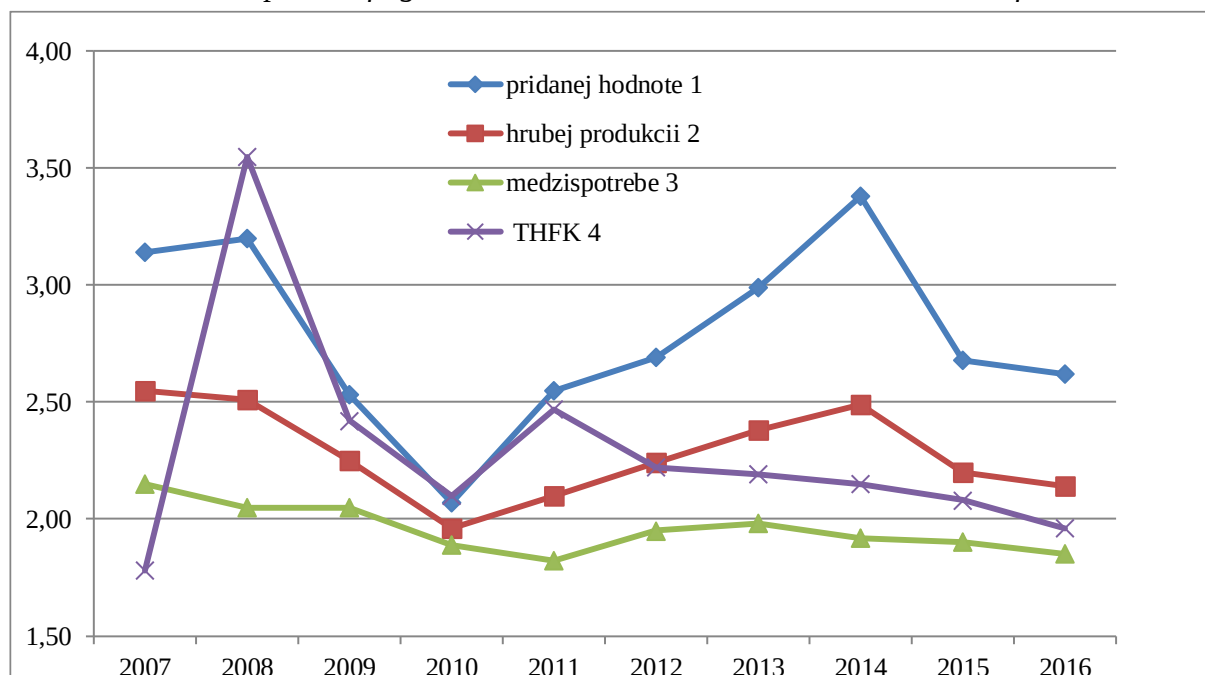
Ani nárast tvorby pridanej hodnoty v stálych cenách sa významne neprejavil na rozvoji samotného odvetvia poľnohospodárstva, pretože išlo predovšetkým o vynútenú úsporu nákladových faktorov, hlavne v dôsledku nedostatku finančných prostriedkov poľnohospodárskych výrobcov najmä v rokoch s nízkou úrovňou trhového ocenenia poľnohospodárskej produkcie v porovnaní s ocenením vstupov do poľnohospodárstva.

Klesajúci trend zaznamenal aj podiel poľnohospodárstva na **hrubej produkcii** (v b. c.) národnej ekonomiky (okrem roku 2012 -2015) a medzispotrebe, čo súviselo so znižovaním jeho produkčnej výkonnosti a poklesom hrubej produkcie v poľnohospodárstve a pomalším trendom jej medziročného rastu v porovnaní s priemerom národného hospodárstva. Významnú úlohu pri tomto ukazovateli zohrali aj ceny, pretože v stálych cenách mal stagnujúci až mierne vyšší podiel. Obdobne sa vyvíjal aj podiel medzispotreby.

Varujúci vývoj bol pri podiele **hrubého fixného kapitálu**. V porovnaní s rokom 2007 v roku 2016 jeho podiel vzrástol tak v stálych ako aj v bežných cenách. Značný význam pri tvorbe hrubého fixného kapitálu mali zdroje z Programu rozvoja vidieka, ktoré mohli poľnohospodári získať na obnovu materiálo-technickej základne v súčinnosti z vlastnými a úverovými zdrojmi. Nárast tvorby hrubého fixného kapitálu sa pozitívne prejavil na znížení opotrebovanosti majetku, ktorá sa pohybovala na úrovni 36,5 % s dlhodobou klesajúcou tendenciou.

Graf 1 Vývoj podielu poľnohospodárstva na základných ukazovateľoch ekonomiky SR v %

The development of agriculture share on basic economic indicators of the SR in %

Prameň: ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP⁵

1/ On value added, 2/ on gross production, 3/ on intermediate consumption, 4/ on gross fixed capital formation, 5/ Source: ŠÚ SR, NPPC-VÚEPP calculation

S poklesom **zamestnanosti** sa znížil aj podiel zamestnanosti poľnohospodárstva na celkovej zamestnanosti SR. Tým rástla produktivita. Rýchlejšou dynamikou rastu tohto ukazovateľa v poľnohospodárstve ako v priemere národného hospodárstva SR sa významne zmenili podiely v produktivite práce v poľnohospodárstve na národnom hospodárstve. Kým v roku 2007 dosiahla v poľnohospodárstve 120,6 %-nú úroveň priemeru národného hospodárstva, v roku 2016 už 128,0 %-nú. To znamená, že poľnohospodárstvo produktivitou práce predstihlo úroveň produktivity práce v národnom hospodárstve.

Zmeny vo vývoji **pridanej hodnoty** a **produktivity práce** v odvetví poľnohospodárstva, vo vzťahu k priemerným hodnotám národného hospodárstva sa podpísali pod zmenu trendu dlhodobého prehlbovania mzdovej disparity (rozdielu), ktorá sa od roku 2007 pohybuje nad úrovňou 20 % priemeru národného hospodárstva, čo znamená, že mzdová úroveň v poľnohospodárstve je o 21 – 25 % nižšia ako v národnom hospodárstve. Od roku 2004 bol trend mzdovej disparity klesajúci až na rok 2015, kedy dosiahla 25,8 %, čím mzdy v poľnohospodárstve predstavovali 74,2 % úrovne priemeru národného hospodárstva.

Klesajúca produkčná výkonnosť, potvrdená poklesom hrubej produkcie a diferencované podmienky v podpornej politike medzi Slovenskom a pôvodnými štátmi EÚ prispievajú k nižšej konkurencieschopnosti slovenského poľnohospodárstva na európskom trhu. Zo štátov EÚ sa na Slovensko dovážajú hotové výrobky s pridanou hodnotou, kým zo Slovenska sa vyváža prvotná surovina (plodiny a živé zvieratá), čo sa odráža aj v zahranično-obchodnej výmene, charakteristickej vyšším tempom rastu dovozu agrokomodít ako vývozu, čo

prispieva k prehlbujúcemu sa zápornému saldu zahraničného obchodu s dopadom na nezamestnanosť a postupnú závislosť Slovenska na dovozoch komodít, ktoré sú agropotravinárske podniky schopné vyrobiť.

Agropotravinársky vývoz a dovoz bol charakteristický zvyšovaním podielu tak na celkovom dovoze ako aj celkovom vývoze SR. Podiel dovozu sa zvýšil z 5,57 % v roku 2007 na 6,18 % v roku 2016 a podiel vývozu z 3,92 % v roku 2007 na 4,04 % v roku 2016 s čiastočným zvýšením úrovne podielu v rokoch 2011, 2012 a 2013. V roku 2016 trend podielu stúpol pri dovoze a klesol pri vývoze.

Napriek tomuto vývoju jednotlivých ukazovateľov na makroekonomickej úrovni možno identifikovať pozitíva v **úverovej politike** a ich vplyv na poľnohospodárstvo:

- v dôsledku priaznivého makroekonomického vývoja sa znížili v sledovanom období trhové úrokové sadzby, a tým sa otvorili väčšie možnosti čerpania úverov,
- priame platby SPP sa stali zárukou za poskytované úvery, odviazanie priamych platieb od produkcie znížilo riziko z neefektívnych výrob, keďže platby už nie sú ovplyvnené neistou úrodou a cenami, čím sa vytvoril priestor pre poľnohospodárov na reguláciu štruktúry výroby, vzhľadom na potreby trhu,
- rast podpôr v rámci SPP priaznivo ovplyvnil výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov, čím vzrástli ich príjmy,
- vytvorili sa možnosti čerpania zdrojov na investície z Programu rozvoja vidieka, a zvýšil sa záujem bánk spolufinancovať tieto projekty,
- v súčinnosti s Pôdohospodárskou platobnou agentúrou sa priame platby stali dostatočnou zárukou za úvery z komerčných bánk poskytnutých na prefinancovanie prevádzkových potrieb.

Štruktúra poľnohospodárskych podnikov podľa Poľnohospodárskeho Cenzu a Štrukturálneho zisťovania fariem

Štrukturálny cenzus fariem zachytáva informácie o právnických osobách a fyzických osobách - registrovaných a neregistrovaných. Posledný cenzus bol vykonaný za rok 2013 ako **Štrukturálne zisťovanie fariem**. Ďalšie štrukturálne zisťovanie fariem sa začalo za rok 2016 a bude zverejnené v roku 2018. V porovnaní s cenzom v roku 2010 badať určité tendencie rozdielnosti vo vývoji početnosti podnikov a poľnohospodárskej pôdy.

Vývoj **početnosti fariem** medzi rokmi 2010 a 2013 mal rozdielnu tendenciu medzi právnickými a fyzickými osobami. Celkom došlo k zníženiu celkového počtu podnikov o 3,7 % najmä z dôvodu zníženia počtu fyzických osôb (5,8 %), pretože počet právnických osôb vzrástol o 17,1 %. Tento vývoj je do značnej miery spôsobený nielen výhodami ekonomiky z rozsahu u fariem právnických osôb a väčšími možnosťami diverzifikácie výroby, a tým rozložením rizika, ale aj zvyšovaním výmer podnikov v oboch skupinách organizačno-právnych foriem.

Tab. 2 Počet a výmera poľnohospodárskych podnikov v rokoch 2010 a 2013

The number and acreage of agricultural enterprises in 2010 and 2013

Farmy ¹	2013				2010			
	Počet ²	Podiel na počte v % ³	Výmera v ha ⁴	Podiel na výmere v % ⁵	Počet ²	Podiel na počte v % ³	Výmera v ha ⁴	Podiel na výmere v % ⁵
Právnické osoby ⁶	2 666	11,3	1 531 331	80,5	2 276	9,3	1 529 083	80,7
- OS ⁷	2 094	-	826 139	-	-	-	-	-
- PD, ŠM, ŠP ⁸	572	-	705 192	-	-	-	-	-
Fyzické osoby ⁹	20 900	88,7	370 283	19,5	22 187	90,7	366 417	19,3
- registrované ¹⁰	5 469	-	311 580	-	6 008	-	316 370	-
- neregistrované ¹¹	15 431	-	58 703	-	16 179	-	50 047	-
Právnické a fyzické osoby ¹²	23 566	100,0	1 901 614	100,0	24 463	100,0	1 895 500	100,0

Prameň: CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP, Štrukturálny census fariem 2010, Štrukturálne zisťovanie fariem 2013¹³

1/ Farms, 2/ number, 3/ share on the number in %, 4/ acreage in ha, 5/ share on the acreage in %, 6/ legal persons, 7/ business companies, 8/ agricultural co-operatives, state companies, 9/ natural persons, 10/ registered, 11/ not registered, 12/ legal and natural persons, 13/ Source: CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP, Agricultural farm census 2010, Structural farm finding 2013

V roku 2013 existovalo na Slovensku 23 566 fariem právnických a fyzických osôb (Tab.2), ktoré obhospodarovali 1 901 614 ha poľnohospodárskej pôdy. Početne väčšinou skupinu s podielom 88,7 % tvorili podniky fyzických osôb a to registrovaných a neregistrovaných.

Z hľadiska *veľkosti obhospodarovanej pôdy* bola situácia opačná, kde podniky právnických osôb obhospodarovali 80,5 % poľnohospodárskej pôdy aj keď na celkovom počte podnikov sa podieľali len 11,3 %. Podniky právnických osôb sú rozhodujúce z hľadiska produkčného významu a vidieckej zamestnanosti. V roku 2013 bolo registrovaných 2 666 podnikov právnických osôb, z toho rozhodujúcu mieru (78,5 %) tvorili obchodné spoločnosti, ktoré obhospodarovali 53,9 % poľnohospodárskej pôdy právnických osôb. Poľnohospodárske družstvá, a štátne podniky tvorili početne 21,5 %-ný podiel z celkového počtu podnikov právnických osôb a obhospodarovali 46,1 % pôdy právnických osôb.

Za malé podniky v rozhodujúcej miere môžeme považovať fyzické osoby, registrované a neregistrované, ale aj právnické osoby s malými výmerami fariem. Malé podniky sa podieľali na celkovej početnosti 88,7 % a 19,5 % na celkovej výmere poľnohospodárskej pôdy. Registrované osoby sú v rozhodujúcej miere SHR- samostatne hospodáriaci roľníci, rôznej veľkostnej kategórie. V roku 2013 ich bolo 5 469 a obhospodarovali 311 580 ha poľnohospodárskej pôdy, čo bolo 16,4 % z celkovo evidovanej poľnohospodárskej pôdy Slovenska. Neregistrované osoby tvoria hlavne domácnosti s malým prídomovým hospodárstvom, ktorých počet pri poslednom sčítaní činil 15 431 (65,5 % z celkového počtu poľnohospodárskych podnikov) a obhospodarovali 58 703 ha poľnohospodárskej pôdy (3 % z celkovo obhospodarovanej pôdy).

Z hľadiska početnosti podnikov, až 46 % podnikov hospodáril v intervale poľnohospodárskej pôdy od 10-50 ha a túto skupinu tvorili predovšetkým fyzické osoby

registrované a neregistrované a tiež malé obchodné spoločnosti (Tab.3). Ďalšou rozhodujúcou skupinou do početnosti boli podniky v intervale 100-500 ha poľnohospodárskej pôdy zastúpené obchodnými spoločnosťami a registrovanými podnikmi fyzických osôb.

Tab. 3 Počet a výmera poľnohospodárskych podnikov podľa veľkosti výmery obhospodarovanej pôdy v roku 2013

The number and acreage of agricultural enterprises according to the acreage of managed land in 2013

Skupiny podnikov podľa výmery obhospodarovanej pôdy v ha ¹	Podniky celkom ²				Podniky právnických osôb OS ³				Podniky právnických osôb PD, ŠM, ŠP ⁴				Podniky fyzických osôb registrované ⁵				Podniky fyzických osôb neregistrované ⁶			
	Počet ⁷		Výmera ⁸		Počet ⁷		Výmera ⁸		Počet ⁷		Výmera ⁸		Počet ⁷		Výmera ⁸		Počet ⁷		Výmera ⁸	
	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%	abs.	%	ha	%
0	1 517	6,4	0	0,0	71	3,4	0	0,0	4	0,7	0	0,0	123	2,2	0	0,0	1 319	8,5	0	0,0
0 - 5	3 031	12,9	5 449	0,3	177	8,5	479	0,1	4	0,7	9	0,0	1 176	21,5	3 294	1,1	1 674	10,8	1 667	2,8
5 - 10	4 943	21,0	20 665	1,1	151	7,2	1 140	0,1	2	0,3	12	0,0	790	14,4	5 765	1,9	4 000	25,9	13 748	23,4
10 - 50	10 740	45,6	97 512	5,1	528	25,2	12 825	1,6	16	2,8	410	0,1	2 027	37,1	46 406	14,9	8 169	52,9	37 871	64,5
50 - 100	959	4,1	57 260	3,0	191	9,1	14 070	1,7	17	3,0	1 301	0,2	550	10,1	39 314	12,6	201	1,3	2 575	4,4
100 - 500	1 334	5,7	290 072	15,3	481	23,0	123 646	15,0	80	14,0	23 807	3,4	712	13,0	140 420	45,1	61	0,4	2 199	3,7
500 - 1000	461	2,0	328 693	17,3	222	10,6	157 402	19,1	163	28,5	124 077	17,6	69	1,3	46 571	14,9	7	0,0	643	1,1
1000 - 1500	263	1,1	322 603	17,0	132	6,3	158 042	19,1	113	19,8	141 925	20,1	18	0,3	22 636	7,3	0	0,0	0	0,0
1500 - 2000	137	0,6	237 560	12,5	58	2,8	99 866	12,1	76	13,3	132 680	18,8	3	0,1	5 014	1,6	0	0,0	0	0,0
2000 - 2500	68	0,3	151 010	7,9	25	1,2	54 912	6,6	42	7,3	93 938	13,3	1	0,0	2 159	0,7	0	0,0	0	0,0
2500 - 3000	42	0,2	114 368	6,0	19	0,9	51 908	6,3	23	4,0	62 460	8,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
3000 - 3500	29	0,1	93 880	4,9	16	0,8	52 189	6,3	13	2,3	41 691	5,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
3500 - 4000	14	0,1	52 188	2,7	6	0,3	22 691	2,7	8	1,4	29 497	4,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
nad ⁹ 4000	28	0,1	130 356	6,9	17	0,8	76 970	9,3	11	1,9	53 386	7,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Spolu ¹⁰	23 566	100,0	1 901 614	100,0	2 094	100,0	826 139	100,0	572	100,0	705 192	100,0	5 469	100,0	311 580	100,0	15 431	100,0	58 703	100,0

Prameň: Štruktúrne zisťovanie fariem 2013¹¹, CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP

1/ Groups of enterprises according to the acreage of farmed land, 2/ enterprises in total, 3/ enterprises of legal persons – business companies, 4/ enterprises of legal persons – agricultural co-operatives, state companies, 5/ enterprises of natural persons – registered, 6/ enterprises of natural persons – not registered, 7/ number, 8/ acreage, 9/ more than, 10/ total, 11/ Source: Structural farm finding 2013

Vývoj ekonomickej a finančnej situácie v poľnohospodárstve

Slovenské poľnohospodárstvo bolo po vstupe Slovenska do EÚ z 13-tich rokov v 10-tich rokoch ziskové (Tab.4, Graf 2). Od roku 2004 do roku 2008 dosiahlo kontinuálne zisk, ale tento vývoj bol prerušený v rokoch 2009 a 2010 dosahmi finančnej a hospodárskej krízy, keď poľnohospodárstvo bolo stratové s najnižším podielom ziskových podnikov. Pozitívny vývoj bol opäť v rokoch 2011 a 2012, ktorý narušil výrazný pád cien poľnohospodárskej (najmä rastlinnej) produkcie v rokoch 2013 tak v domácom, ako aj v európskom rozsahu. Pokles cien poľnohospodárskej produkcie mal dosah na tržby a následne na výsledok hospodárenia, čo sa odrazilo aj v klesajúcom podiele ziskových podnikov. Okrem toho to boli ceny vstupov s kolísajúcim vývojom, ktoré ovplyvnili nákladovosť výnosov.

Vývoj **výnosov** a **nákladov** sa odrazil medziročne v zmenách ekonomických ukazovateľov. Najväčšia pozitívna zmena vo výsledku hospodárenia bola v roku 2004 (vstup do EÚ) a v následných rokoch a negatívna v roku 2009 z dosahu predchádzajúceho krízového roku, čo sa prejavilo aj vo vysokej nákladovosti výnosov. Tieto tendencie sa odrazili aj v zmenách rentability nákladov a ostatných ekonomických ukazovateľoch. Podobne ako

v minulých rokoch aj v roku 2016 významný podiel na výnosoch v poľnohospodárstve dosiahli celkové podpory (30,2 %) z európskych a národných zdrojov, ktoré pozitívne ovplyvnili výnosy, a tým výsledok hospodárenia podnikov. Využitie podpôr usmerňoval manažment poľnohospodárskych podnikov.

Tab. 4 Ekonomické ukazovatele poľnohospodárskej výroby v mil. €

Economic indicators of agricultural production in million €

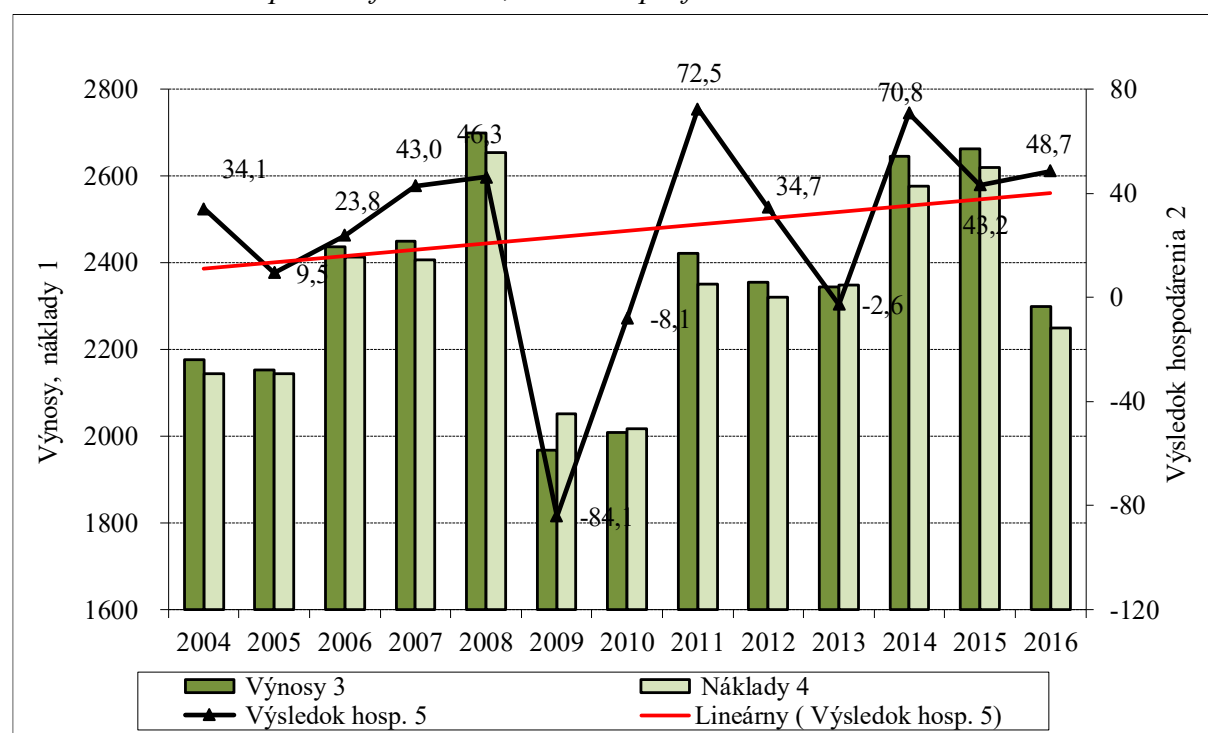
Ukazovateľ ¹	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Výnosy ²	2177	2153	2436	2449	2700	1967	2009	2422	2356	2345	2647	2662	2298
Náklady ³	2143	2143	2413	2406	2653	2051	2017	2350	2321	2348	2576	2619	2250
Výsledok hospodárenia ⁴	34,1	9,5	23,8	43,0	46,3	-84,1	-8,1	72,5	34,7	-2,6	70,8	43,2	48,7
Celkové podpory ⁵	466	677	741	634	755	922	951	891	838	713	705	871	695
Podiel podpôr na výnosoch v % ⁶	21,4	31,4	30,4	25,9	28,0	46,9	47,3	36,8	35,6	30,4	26,6	32,7	30,2
Nákladovosť výnosov v €/100 € ⁷	98,4	99,6	99,0	98,2	98,3	104,3	100,4	97,0	98,5	100,1	97,3	98,4	97,9
Podiel ziskových podnikov v % ⁸	83	75	80	85	77	56	66	77	73	64	72	67	76

Prameň: ŠÚ SR, prepočty NPPC-VÚEPP⁹ * MPRV SR, ** IL MPRV SR

1/ Indicator, 2/ revenues, 3/ costs, 4/ profit/loss, 5/ total subsidies, 6/ share of subsidies on revenues in %, 7/ cost ratio of revenues in €/100 €, 8/ share of profitable enterprises in %, 9/ Source: ŠÚ SR, NPPC-VÚEPP calculations

Graf 2 Vývoj výnosov, nákladov a výsledku hospodárenia v mil. €

The development of revenues, costs and profit/loss in million €

Prameň: ŠÚ SR⁶

1/ Revenues, costs, 2/ profit/loss, 3/ revenues, 4/ costs, 5/ profit/loss, 6/ Source: ŠÚ SR

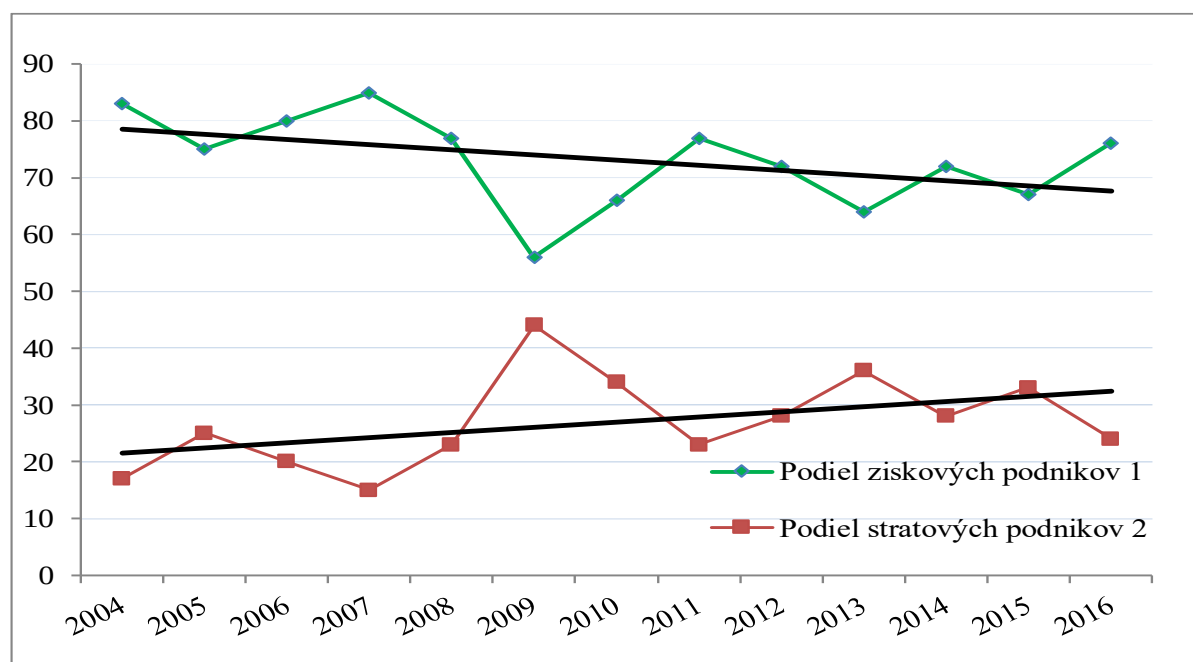
Podnikanie v poľnohospodárstve si vyžaduje, vzhľadom na osobitosti a charakter výroby, zabezpečenie kapitálu z vlastných (tržby, výnosové úroky), resp. cudzích zdrojov (dotácie,

úvery). Finančné prostriedky z hospodárenia podnikov nepostačujú na prefinancovanie prevádzky na obnovu materiálno-technickej základne, preto významnú úlohu vo financovaní podnikov majú dotácie a úvery. Rozhodujúci význam z dotácií majú najmä právne nárokovateľné priame platby z EÚ, ktoré sú garanciou krátkodobých preklenovacích prevádzkových úverov z komerčných bánk. Poľnohospodárske podniky splácajú úvery prostredníctvom podpôr, a tak si udržuju bonitu na úverovom trhu, o čom svedčí aj postupný nárast úverov do tohto odvetvia na prefinancovanie prevádzkového cyklu poľnohospodárskej výroby od prípravy pôdy až po realizáciu produkcie.

Vývoj podielu ziskových a stratových podnikov (Graf 3), ako aj dosiahnuté výsledky hospodárenia podnikov napovedá, že takmer 70 % poľnohospodárskych podnikov je odkázaných na cudzie zdroje, najmä úvery z komerčných bánk. Z dlhodobého pohľadu vidieť - a trendová čiara to naznačuje - stagnáciu, kolísanie až mierny pokles podielu ziskových podnikov, čo môže viesť pri pokračujúcom trende k zhoršovaniu ekonomickej a finančnej situácie značnej časti poľnohospodárskych podnikov.

Graf 3 Vývoj podielov ziskových a stratových poľnohospodárskych podnikov v rokoch 2004 - 2016 v %

The development of the shares of profitable and loss agricultural enterprises in 2004-2016 in %

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, výpočty NPPC- VÚEPP³

1/ The share of profitable enterprises, 2/ the share of loss-making enterprises, 3/ Source: Information sheets CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP calculations

Finančná disciplína poľnohospodárskych podnikov sa odrazila v ich celkovej (1,9) a bežnej likvidite (0,9) a tým disponibilite splácania krátkodobých záväzkov, ktorých doba splatnosti dosahovala až 160 dní, doba inkasa krátkodobých pohľadávok 135 dní, doba obratu zásob 131 dní (Tab.3). Doby splatnosti záväzkov ako aj inkasa pohľadávok sa od roku 2007

predĺžili o 32 -38 %, čo napovedá o zhoršenej finančnej disciplíne tak na strane poľnohospodárskych podnikov ako aj dodávateľov vstupov do poľnohospodárstva. Napriek tomu pracovný kapitál, t.j. disponibilné finančné prostriedky na zabezpečenie výrobného a úhradu záväzkov dodávateľského cyklu sa zvýšil (7,8 %).

Tab. 5 **Ekonomické a finančné ukazovatele poľnohospodárskej výroby**

Economic and financial indicators of agricultural production

Ukazovateľ ¹	M.j. ²	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Rentabilita celkového kapitálu ³	%	2,5	1,8	-2,3	-0,2	2,6	1,3	-0,2	1,9	0,8	1,7
Rentabilita vlastného kapitálu ⁴	%	4,6	3,5	-2,3	-0,2	2,6	1,3	-0,2	4,1	1,9	3,9
Rentabilita tržieb ⁵	%	5,5	4,4	-6,5	-0,5	6,2	3,2	-0,5	4,7	2,1	4,6
Doba obratu zásob ⁶	deň ¹⁶	126	135	164	135	127	124	137	134	133	131
Doba splatnosti krátkodobých záväzkov ⁷	deň ¹⁶	121	119	148	143	129	135	153	149	150	160
Doba inkasa krátkodobých pohľadávok ⁸	deň ¹⁶	97	93	113	103	99	92	102	104	110	135
Bežná likvidita ⁹	koef. ¹⁷	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9
Celková likvidita ¹⁰	koef. ¹⁷	2,1	2,2	2,1	1,9	2,0	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9
Koef. plat. neschopnosti z celk.záv.a pohľ. ¹¹	koef. ¹⁷	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	2,0	2,0	2,9	3,0	2,6
Celková zadlženosť majetku ¹²	%	40,7	41,5	42,9	42,8	42,9	44,4	45,9	45,9	47,2	47,2
Úverová zadlženosť majetku ¹³	%	13,0	15,5	15,1	15,1	14,7	15,0	15,3	13,7	14,9	15,4
Celková zadlženosť na podnik ¹⁴	tis. € ¹⁸	924	1097	1054	1123	1111	1103	1114	1115	1289	1438
Úverová zadlženosť na podnik ¹⁵	tis. € ¹⁸	295	409	372	395	382	372	371	332	408	469

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, výpočty NPPC- VÚEPP¹⁶

1/ Indicator, 2/ unit, 3/ return on total capital, 4/ return on own capital, 5/ return on sales, 6/ inventory turnover, 7/ maturity of short-term liabilities, 8/ time of collection of short-term receivables, 9/ current liquidity, 10/ total liquidity, 11/ insolvency coefficient, 12/ total debt assets, 13/ credit indebtedness property, 14/ total indebtedness per enterprise, 15/ credit indebtedness per enterprise, 16/ Source: Information sheets CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP calculations

Celková zadlženosť majetku sa od roku 2007 zvyšovala a to zo 40,7 % v roku 2007 dosiahla 47,2 % v roku 2016 a to pri rýchlejšom raste pohľadávok (25,0 %) ako záväzkov (9,9 %), čo sa odrazilo v druhej platobnej neschopnosti podnikov, ktoré situáciu riešili úvermi. Posledné roky vo vývoji úverov potvrdzujú, že ide o roky „lacných peňazí“, čo sa odrazilo aj v klesajúcich nákladoch na úvery, t.j. v úrovni úrokových mier a na zvýšenom dopyte poľnohospodárov po úveroch. **Úverová zadlženosť** majetku dosiahla 15,4 %, čo bolo o 2,4 p.b. viac ako v roku 2007. Celková zadlženosť na podnik sa zvýšila medzi rokmi 2007 a 2016 o 55,7 % a úverová zadlženosť o 59,0 %.

Diferenciácia poľnohospodárskych podnikov podľa úrovne výsledku hospodárenia

Poľnohospodárske podniky sú úrovňou **výsledku hospodárenia** značne diferencované, Pre bližšiu špecifikáciu tejto skutočnosti sme roztriedili poľnohospodárske podniky (právnické osoby) podľa výsledku hospodárenia dosiahnutého na 1 podnik v roku 2016 do 16 skupín (8 skupín ziskové podniky a 8 skupín stratové podniky). Okrem toho sme doplnili ďalšie podielové ukazovatele, ktoré bližšie špecifikujú podniky nachádzajúce sa v danom intervale výsledku hospodárenia. Ide o podiel na celkovom počte ziskových resp. stratových podnikov,

podiel na strate, resp. zisku, výmere poľnohospodárskej pôdy, výrobe a celkových dotáciách (Tab. 6).

Tab. 6 Výsledky hospodárenia podnikov podľa intervalov výsledku hospodárenia v roku 2016

Profit/loss of enterprises according to profit/loss intervals in 2016

Interval výsl. hosp. v tis. € na podnik ¹	Počet podnikov spolu ²	Výsledok hospodárenia v €·ha ⁻¹ p.p. ³	Podiel podnikov spolu v % na ⁴				
			celkovom počte podnikov ⁵	strate, zisku ⁶	výmere poľn. pôdy ⁷	výrobe ⁸	celkových dotáciách ⁹
Stratové ¹⁰	309	-163,9	24,0	100*	20,8	17,2	21,4
-280 a viac	34	-411,5	2,6	52,8	4,4	5,1	4,6
<-280;-240)	12	-173,8	0,9	7,2	1,4	1,9	1,8
<-240;-200)	14	-272,8	1,1	7,1	0,9	0,6	0,8
<-200;-160)	13	-230,8	1,0	5,4	0,8	0,6	0,7
<-160;-120)	23	-161,3	1,8	7,3	1,5	1,1	1,7
<-120;-80)	35	-111,0	2,7	7,8	2,4	1,9	2,8
<-80;-40)	62	-73,6	4,8	8,5	3,9	2,3	3,8
<-40; 0)	116	-24,3	9,0	3,9	5,5	3,6	5,1
Ziskové ¹¹	977	110,3	76,0	100**	79,2	82,8	78,6
(0; 40>	510	19,1	39,7	6,4	29,5	24,6	30,2
(40; 80>	163	53,4	12,7	8,5	13,9	13,4	14,2
(80; 120>	79	76,0	6,1	7,0	8,0	8,4	8,0
(120;160>	63	110,8	4,9	8,0	6,3	6,6	6,5
(160; 200>	32	112,8	2,5	5,3	4,1	4,0	3,4
(200; 240>	23	135,0	1,8	4,6	3,0	4,1	3,1
(240; 280>	23	224,1	1,8	5,5	2,1	4,1	2,2
280 a viac ¹²	84	391,7	6,5	54,7	12,2	17,5	11,1
Spolu ¹³	1286	53,2	100,0	-	100,0	100,0	100,0

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, prepočty NPPC- VÚEPP¹⁴

Poznámka: * na celkovom počte ziskových podnikov, ** na celkovom počte stratových podnikov¹⁵

1/ Profit/loss interval in th. € per enterprise, 2/ total number of enterprises, 3/ profit/loss in € per ha of agricultural land, 4/ share of all enterprises in % on, 5/ total number of enterprises, 6/ loss, profit, 7/ acreage of agricultural land, 8/ production, 9/ total subsidies, 10/ loss-making, 11/ profitable, 12/ 280 and more, 13/ total, 14/ Source: Information sheets CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP calculations, 15/ Note: *on the total number of profitable enterprises, ** on the total number of loss-making enterprises

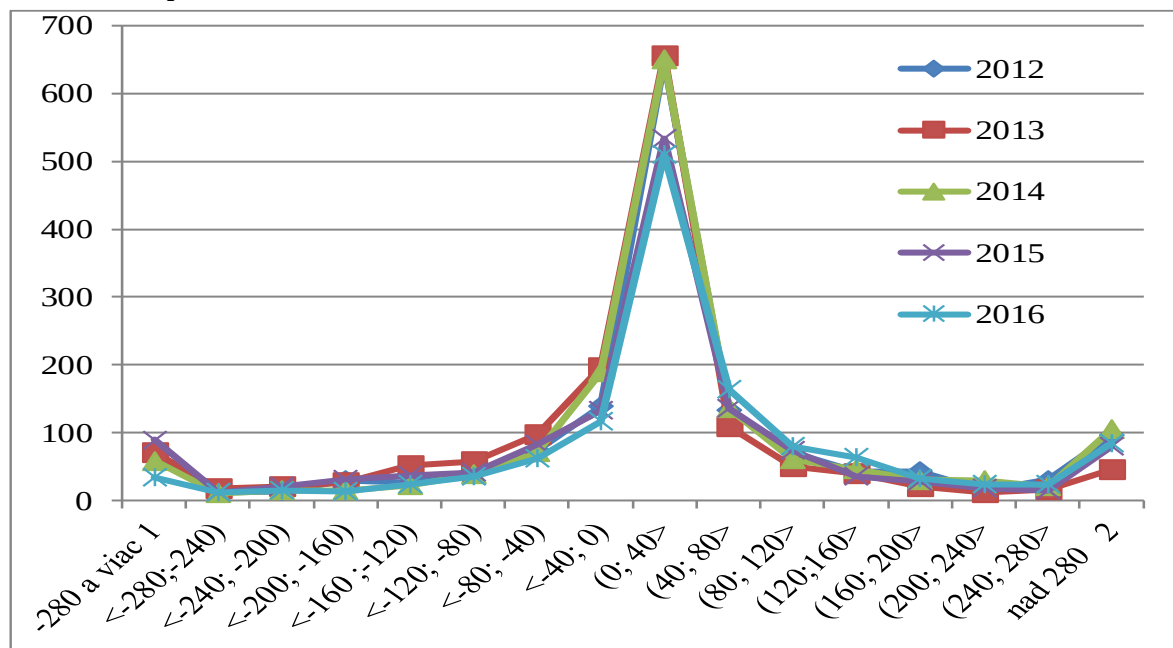
Na základe triedenia poľnohospodárskych podnikov do skupín podľa úrovne **výsledku hospodárenia** dosiahnutého za rok 2016 možno konštatovať že:

- v slovenskom poľnohospodárstve dosahujú väčšinový podiel ziskové podniky s podielom 76 %,
- ziskové podniky sú rozhodujúce z hľadiska produkčnej výkonnosti, pridanej hodnoty a kapitálu. Ich podiel na výrobe dosahoval 82,8 %, obhospodarovali 79,2 % poľnohospodárskej pôdy a bolo im poskytnutých 78,6 % celkových dotácií,
- viac ako polovica z celkového počtu podnikov (52,3 %) dosiahla nevýznamný výsledok hospodárenia (zisk) v intervale do 80 tis. € na podnik. Ide o najpočetnejšiu skupinu podnikov podieľajúcu sa 14,9 % na zisku, 38,0 % na výrobe, 43,4 % na výmere

poľnohospodársky využívanej pôdy a 44,4 % na celkových dotáciách, ale ich zisky nie sú až také významné,

Graf 4 Počet podnikov podľa intervalu výsledku hospodárenia v tis. € na podnik

The number of enterprises according to the interval of profit/loss in th. € per enterprise

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, výpočty NPPC- VÚEPP³

1/ 280 and more, 2/ more than 280, 3/ Source: Information sheets CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP calculations

- významnou skupinou ziskových podnikov boli podniky dosahujúce zisk viac ako 280 tis. € na podnik. Sú to vysokoziskové podniky, a aj keď početnosťou je táto skupina zastúpená len 84 podnikmi, z toho prevažne v produkčných oblastiach, s 6,5 %-ným podielom na celkovej početnosti ziskových podnikov, ale rozhodujúci je ich podiel najmä na celkovom zisku (54,7 %), výrobe (17,5 %), menší podiel mali na výmere poľnohospodársky využívanej pôdy (12,2 %) a celkových dotáciách (11,1 %). Prevažujúci podiel týchto podnikov tvoria obchodné spoločnosti. Tieto podniky vytvorili takmer 54,7 % z celkového zisku poľnohospodárstva v roku 2016 a sú rozhodujúce aj z hľadiska dane z príjmov, t.j. z finančného plnenia miestnych a obecných rozpočtov.
- Stratové podniky v roku 2016 dosiahli podiel 24 % na celkovom počte podnikov, hospodárili na 20,8 % výmere poľnohospodárskej pôdy, vyprodukovali 17,2 % z celkovej produkcie a bolo im poskytnutých 21,4 % z celkových dotácií. Najväčší podiel stratových podnikov tvoria podniky so stratou do 40 tis. € na podnik (9 %).
- Osobitnú skupinu stratových podnikov tvoria vysokostratové podniky s počtom 34 nachádzajúce sa prevažne v znevýhodnených oblastiach. Pozitívne je, že počet týchto podnikov v priebehu 2 rokov klesol o takmer 40 %. Ide o podniky charakteristické značnou koncentráciou straty vyššej ako 280 tis. € na podnik. Do tohto intervalu spadá 2,6 % podnikov s významným takmer 52,8 %-ným podielom na celkovej strate

v poľnohospodárstve. Ich podiel na ostatných ukazovateľoch je menej významný. Podieľali sa na výrobe 5,1 % a celkových dotáciách 4,6 %. Sú to podniky, ktoré významne (negatívne) ovplyvňujú celkový výsledok hospodárenia za poľnohospodárstvo. V štruktúre týchto podnikov z hľadiska právnych foriem sú takmer rovnako zastúpené tak obchodné spoločnosti, ako aj poľnohospodárske družstvá.

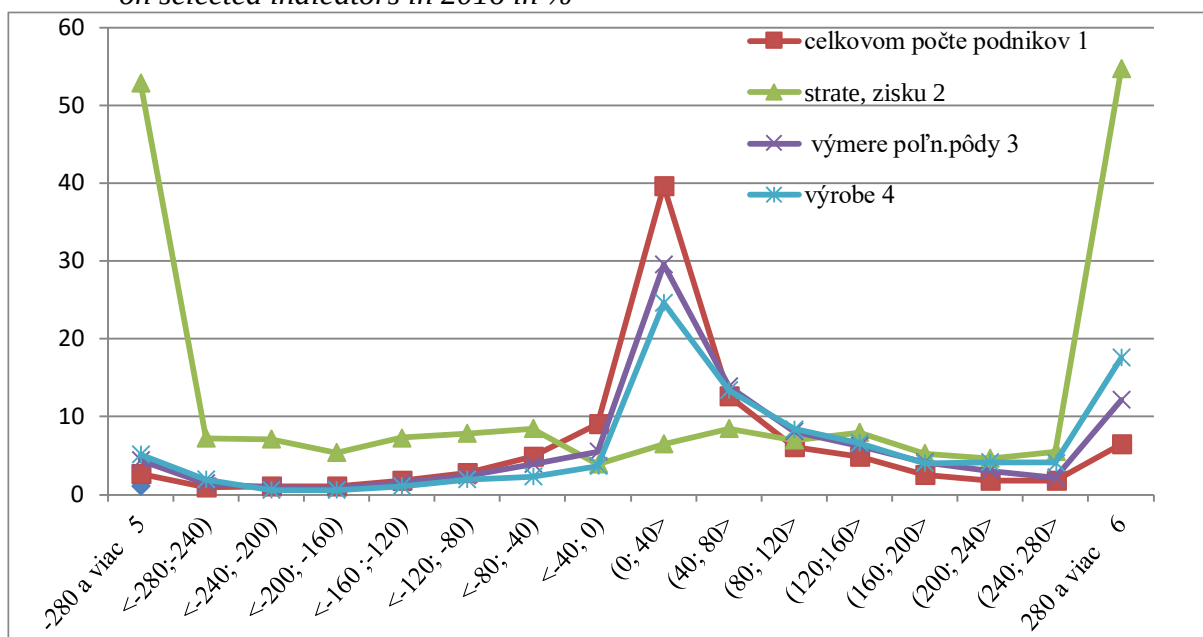
Rozloženie podnikov podľa intervalov výsledku hospodárenia (zisku, straty) znázorňuje graficky **Gausova krivka**, z ktorej vidieť že podobná situácia s menšími rozdielmi sa opakuje už viac rokov (Graf 4).

Z grafického znázornenia podielu (Graf 5) poľnohospodárskych podnikov roztriedených podľa intervalu výsledku hospodárenia a ich podielu na vybraných ekonomických ukazovateľoch vidieť extrémnosti troch vrcholov zachytávajúcich charakteristik pre slovenské poľnohospodárstvo a to:

- malý podiel podnikov sa podieľa na vysokom zisku s významným podielom na výrobe, a výmere poľnohospodárskej pôdy, čo odráža koncentráciu pôdy a charakter podpory závislej od plochy.
- malý podiel podnikov sa podieľa na vysokej strate s nižším podielom na dotáciách a výmere poľnohospodárskej pôdy,
- najväčší podiel podnikov dosahuje nevýznamné zisky s významným podielom na výrobe a výmere poľnohospodárskej pôdy.

Graf 5 **Podiel poľnohospodárskych podnikov podľa intervalu výsledku hospodárenia v roku 2016 na vybraných ukazovateľoch v %**

The share of agricultural enterprises according to the interval of profit/loss on selected indicators in 2016 in %

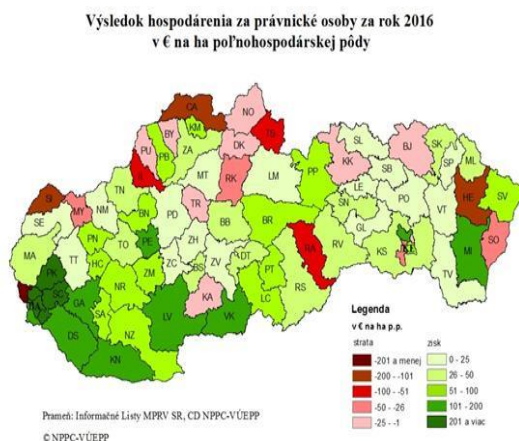
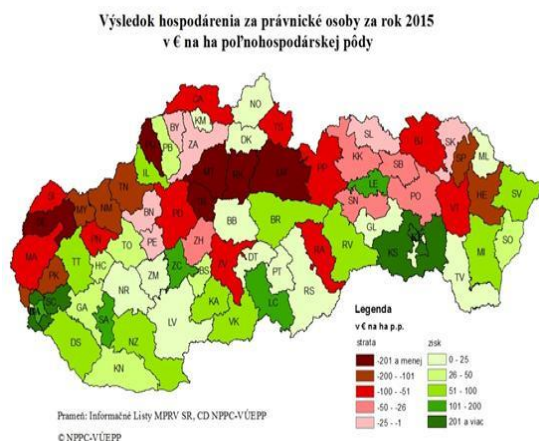
Prameň: Informačné listy MPRV SR, výpočty NPPC- VÚEPP⁷

1/ On the total number of enterprises, 2/ loss, profit, 3/ acreage of agricultural land, 4/ production, 5 - 6/ 280 and more, 7/ Source: Information sheets MPRV SR, NPPC-VÚEPP calculations

Výrazné pozitívne zmeny vo výsledku hospodárenia nastali aj medzi rokmi 2015 a 2016 nielen na úrovni SR, ale aj jednotlivých okresov, čo dokumentuje nasledovné znázornenie na mapách 1 a 2. Kým v roku 2015 značná časť okresov bola stratová (červené označenie) v roku 2016 bola situácia opačná (zelené označenie).

Mapa 1

Mapa 2

Diferenciácia poľnohospodárskych podnikov podľa veľkosti výmery poľnohospodárskej pôdy

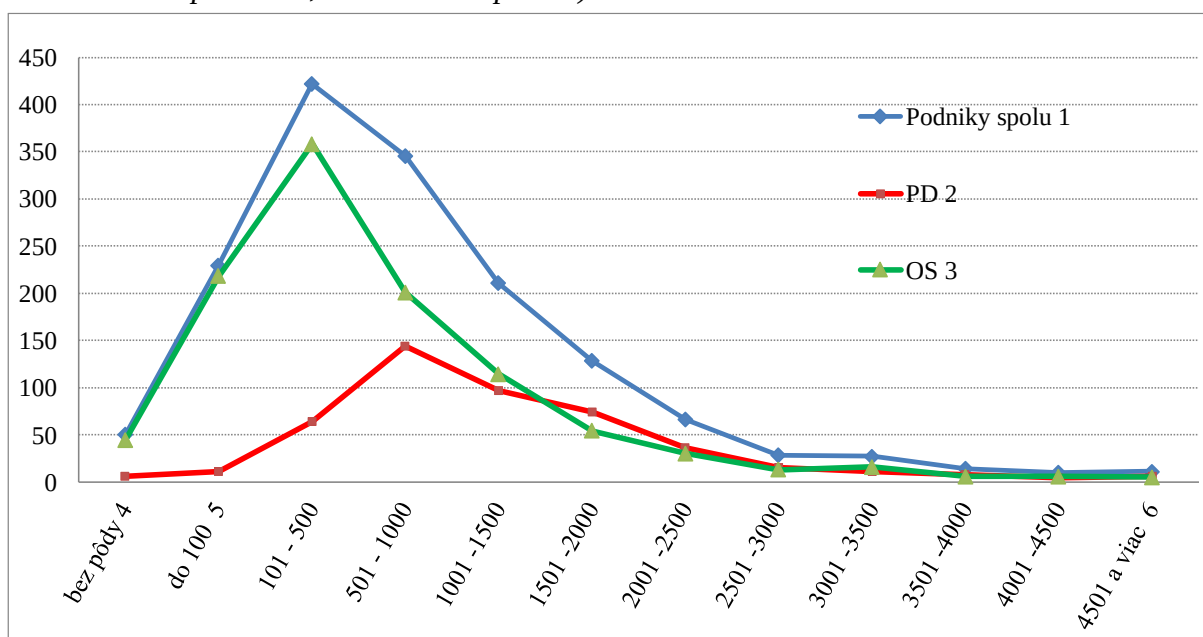
Na základe rozdelenia poľnohospodárskych podnikov podľa **veľkosti obhospodarovanej pôdy** na základe LPIS vyplynulo, že v roku 2016:

- početne najviac podnikov (63,5 %) hospodáril na výmere od 101 do 1500 hektárov, ktoré dosahovali aj vysoký podiel na výnosoch (výrobe (44,3 %), výmere (47,7 %) a podporách (48,0 %),
- najvyšší výsledok hospodárenia na podnik (360 tis. €) dosiahli podniky hospodáriace na výmere od 3501- 4 000 ha p.p. Tieto podniky boli charakteristické, okrem nižšej početnosti (0,9 %), aj vysokými podporami na podnik vzhľadom na veľkosť výmery podnikov,
- k ziskovosti podnikov hospodáriacich na vyšších a najvyšších výmerách prispeli významnou mierou neinvestičné podpory, ktoré sa pohybovali od 1 033 do 1 389 tis. € na podnik. Podiel týchto podnikov (nad 3500 ha) predstavoval na celkovom počte 2,3 % (35 podnikov), výmere (11,3 %), výnosoch (12,1 %), výrobe (12,1 %) a 11,2 % na podporách,
- z hľadiska štruktúry právnych foriem, početne viac podnikov - obchodných spoločností hospodáril na nižších výmerách poľnohospodárskej pôdy do 500 hektárov, ako poľnohospodárskych družstiev, ktoré najviac hospodáril na výmerách od 1000 do 1500 hektárov na podnik,
- s veľkosťou výmery poľnohospodárskej pôdy na podnik sa početnosť podnikov znižovala, a to u oboch rozhodujúcich právnych foriem,

- so zvyšujúcimi výmerami poľnohospodárskej pôdy sa zvyšovali podpory a aj výsledok hospodárenia na podnik.

Graf 6 **Početnosť právnych foriem poľnohospodárskych podnikov (PD, OS)**
v roku 2016

Multiplicity of legal forms of agricultural enterprises (agricultural co-operatives, business companies) in 2016

Prameň: CD MPRV SR, Informačné listy MPRV SR, NPPC-VÚEPP⁷

1/ Enterprises in total, 2/ agricultural co-operatives, 3/ business companies, 4/ without land, 5/ up to 100, 6/ 4501 and more, 7/ Source: CD MPRV SR, Information sheets MPRV SR, NPPC-VÚEPP

Diferenciácia poľnohospodárskych podnikov podľa organizačno-právnej formy hospodárenia

Po vstupe Slovenska do Európskej únie nastúpil proces zmien v podnikateľskom prostredí poľnohospodárstva. Tvrdé konkurenčné prostredie a zvyšujúce sa nároky na efektívnosť poľnohospodárskej výroby ovplyvnili prehĺbenie diferencií medzi podnikmi. V podnikovej sfére prebiehajú zmeny, ktoré sa stávajú trvalým ozdravným procesom poľnohospodárstva. Aj keď väčšina podnikov je zisková, v odvetví existuje skupina rizikových vysokostratových podnikov, ale ich podiel (2,6 % v roku 2016) a dĺžka existencie sa vzhľadom na akcent efektivity postupne znižuje.

Poľnohospodárstvo je dlhodobou charakteristické vysokou podnikovou diferenciáciou ekonomických výsledkov, ktorá sa začala zmiernovať až v roku 2016. Rozdiely v ekonomických výsledkoch boli ovplyvnené efektívnosťou nákladov, zamestnanosťou, kapitálovou vybavenosťou, využitím a opotrebovanosťou majetku, štruktúrou výroby a východiskovými podmienkami vzniku poľnohospodárskych subjektov.

Z hľadiska **právnych foriem** vyššiu ekonomickú výkonnosť oproti poľnohospodárskym družstvám dosiahli obchodné spoločnosti, a to zásluhou vyššej úspornosti nákladov,

vyplývajúcej z nižšej zamestnanosti, a tým nižšej mzdovej nákladovosti vo vzťahu k výrobe, a vyššej využiteľnosti majetku, čo spôsobila aj ich rýchlejšia reštrukturalizácia výroby. Veľa družstiev sa však zmenilo na obchodné spoločnosti, ktoré dokázali vyriešiť vlastnícku štruktúru a sú v nich jasné rozhodovacie právomoci, čo čiastočne predurčuje ich úspešnosť.

Tab. 7 Ekonomické výsledky poľnohospodárskych podnikov podľa právnych foriem
Economic results of agricultural enterprises according to legal forms

Ukazovateľ ¹	Poľnohosp. družstvá ²						Obchodné spoločnosti ³					
	2007	2008	2010	2013	2015	2016	2007	2008	2010	2013	2015	2016
Výsledok hospodárenia v €/ha p.p. ⁴	32,1	21,2	-16,1	-37,8	-57,5	23,0	78,1	70,1	16,8	23,8	94,7	81,2
Pridaná hodnota v €/ha p.p. ⁵	248	246	181	227	221	276	238	234	198	222	252	297
Podpory spolu v €/ha p.p. ⁶	295	328	352	281	317	317	279	314	335	270	291	292
- neinvestičné podpory ⁷	276	301	308	276	296	310	259	287	283	262	268	279
Výroba v €/ha p.p. ⁸	963	1047	819	1010	997	1073	1135	1225	1058	1230	1259	1332
Podiel tržieb z predaja vlast. výrobkov a služ. na celkových výnosoch v % ⁹	63,9	60,9	59,2	62,6	65,7	63,9	54,4	50,0	50,5	59,0	57,0	57,1
Podiel tržieb z predaja tovaru na výnosoch v % ¹⁰	2,8	2,2	3,0	3,9	2,3	2,4	19,1	21,1	22,7	13,8	16,9	17,4
Nákladovosť výnosov v €/100 € ¹¹	97,7	98,6	101,2	102,5	104,0	98,5	96,1	96,8	99,2	98,8	95,6	96,4
Rentabilita nákladov v % ¹²	2,3	1,4	-1,2	-2,5	-3,8	1,5	4,1	3,3	0,8	1,2	4,5	3,7
Podiel osobných nákladov na celkových nákladoch v % ¹³	23,7	22,5	23,6	22,5	23,7	24,5	13,5	12,5	13,3	12,4	13,1	13,4
Celková zadlženosť majetku v % ¹⁴	27,3	29,8	31,0	34,8	35,8	27,8	54,6	54,3	53,5	54,4	55,0	53,6
Podiel ziskových podnikov v % ¹⁵	82	70	55	50	53	70	87	82	73	71	74	79

Prameň: Informačné listy MPRV SR, CD NPPC-VÚEPP¹⁶

1/ Indicator, 2/ agricultural co-operatives, 3/ business companies, 4/ profit/loss in €/ha of agricultural land, 5/ value added in €/ha of agricultural land, 6/ subsidies in total in €/ha of agricultural land, 7/ not investment subsidies, 8/ production in €/ha of agricultural land, 9/ the share of sales revenue of own products and services on total revenues in %, 10/ the share of sales revenue of the goods on revenues in %, 11/ cost ratio of revenues in €/100 €, 12/ return on costs in %, 13/ the share of personal expenses on total costs in %, 14/ total debt assets in %, 15/ the share of profitable enterprises in %, 16/ Source: Information sheets MPRV SR, CD NPPC-VÚEPP

V roku 2016 sa zmiernili rozdiely vo výsledku hospodárenia medzi poľnohospodárskymi družstvami a obchodnými spoločnosťami (Tab.7). Na základe databázy údajov z Informačných listov MPRV SR¹⁾ ziskových bolo 76 % podnikov právnických osôb (Graf 7). Vyšší podiel ziskových podnikov dosiahli obchodné spoločnosti (79 %) ako poľnohospodárske družstvá (70 %).

Podpory boli poskytnuté podľa rovnakých kritérií a podmienok obidvom právnym formám, tak poľnohospodárskym družstvám, ako aj obchodným spoločnostiam. Efektívnosť hospodárenia sa medziročne zlepšila, ale bola diferencovaná podľa organizačných foriem hospodárenia. Obchodné spoločnosti hospodárili efektívnejšie a dosiahli mierne nižšiu

¹⁾ Ekonomické a finančné ukazovatele, prepočítané na ha poľnohospodársky využívannej pôdy, boli získané z údajov, ktoré zabezpečilo MPRV SR formou Informačných listov, uložených v CD MPRV SR na NPPC-VÚEPP. Hodnotený súbor zahŕňa 2 589 subjektov právnických a fyzických osôb. Keďže Informačné listy zachytávajú údaje z poľnohospodárskych podnikov, ktoré obhospodarujú 76,5 % výmery využívanej poľnohospodárskej pôdy Slovenska a tvoria súbor, ktorý nie je vyčerpávajúci, preto sa jeho výsledky prepočítali na ha p. p. (podľa deklarácie poľnohospodárskych pozemkov – LPIS).

nákladovosť výnosov (96,4 %) ako poľnohospodárske družstvá (98,5 %) a na rozdiel od predchádzajúcich rokov dosiahli aj vyššiu úroveň pridanej hodnoty, ale podiel pridanej hodnoty na výrobe bol vyšší v poľnohospodárskych družstvách (25,8 %) ako v obchodných spoločnostiach (22,3 %). Pretrvávajúce diferencie v efektívnosti hospodárenia v rozdielnych právnych formách sú dôsledkom štruktúry výroby s preferenciou rastlinnej výroby pred živočíšnou a vyššej úspornosti nákladových faktorov, najmä pracovných nákladov. Vyššiu nákladovosť výnosov v poľnohospodárskych družstvách ovplyvnila vyššia zamestnanosť v prepočte na 100 ha p.p. (2,4 osoby) ako v obchodných spoločnostiach (2,0 osoby), čo sa odrazilo vo vyšších pracovných nákladoch, ako aj vyššom podiele mzdových nákladov na celkových nákladoch v poľnohospodárskych družstvách (17,5 %) ako v obchodných spoločnostiach (9,6 %). Poľnohospodárske družstvá sa v ostatných rokoch vnútorne premieňajú na kapitálové spoločnosti s majoritným majetkovým podielom len niekoľkých členov, obdobne ako vo väčšine obchodných spoločností a obdobne redukujú pracovne náročnejšie odvetvia výroby a zamestnanosť.

Vyššia efektívnosť hospodárenia v obchodných spoločnostiach je aj odrazom nielen úspor z rozsahu výroby s nižším podielom najmä živočíšnej výroby, úspor pracovných nákladov, ale aj 10,4-krát vyšších tržieb z predaja tovaru, ako v poľnohospodárskych družstvách.

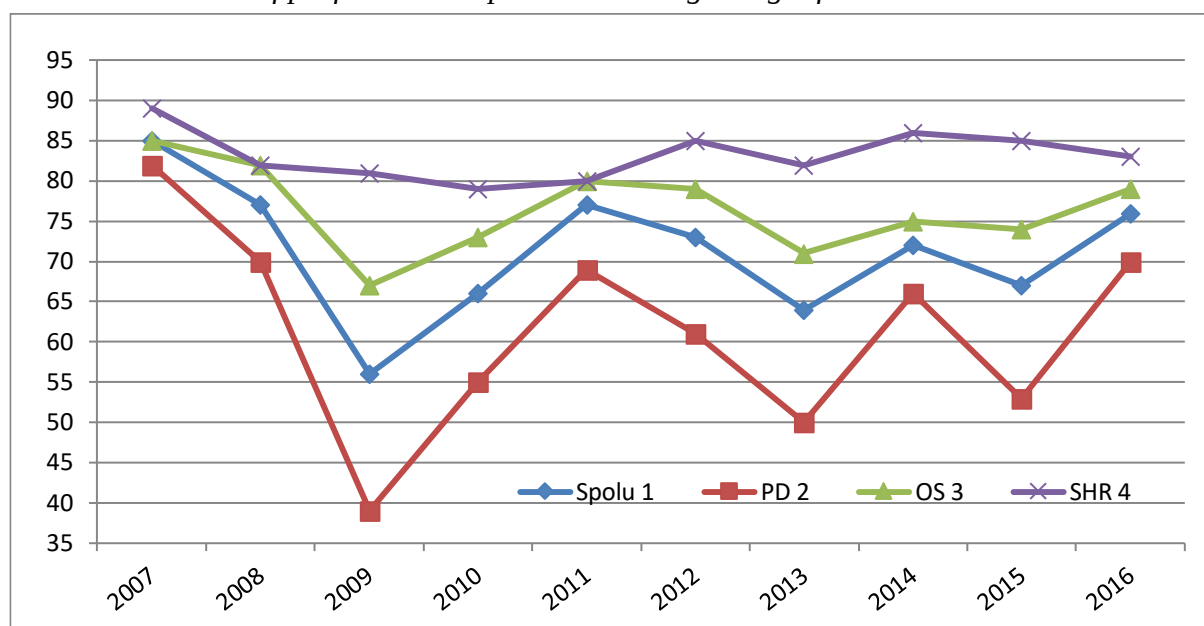
Vyššia úroveň výroby na hektár v obchodných spoločnostiach (o 24,2 %) je odrazom aj vyššej intenzifikácie výroby, vyjadrenej výrobnou spotrebou na tvorbe pridanej hodnoty, ktorá v obchodných spoločnostiach dosahovala 3,7 €, kým v poľnohospodárskych družstvách 2,9 €. Vyššie intenzifikačné vklady v obchodných spoločnostiach boli podmienené aj dominantnejšou rastlinnou výrobou. Pozitívom v poľnohospodárskych družstvách oproti obchodným spoločnostiam bol len vyšší podiel pridanej hodnoty na výrobe, čo bolo spôsobené úspornosťou nákladovej zložky - výrobnej spotreby.

Aj v zadlžení majetku boli diferencie, ktorá bola vyššia v obchodných spoločnostiach (53,6 %), ako v poľnohospodárskych družstvách (37,8 %), čo je dôkazom vyššej ekonomickej bonity obchodných spoločností voči komerčným bankám z hľadiska cash flow a tým splácania najmä dlhodobých úverov. Prejavilo sa to vo vyššej dostupnosti k úverom tým takmer dvojnásobne vyššej úverovej zaťažnosti, ako aj vstupom väčšieho počtu zahraničných investorov. Tento trend pozorovať dlhodobo.

Pretrvávajúce diferencie vo výsledkoch hospodárenia medzi poľnohospodárskymi družstvami a obchodnými spoločnosťami sú spôsobené aj doznievajúcimi vplyvmi východiskových podmienok vzniku obchodných spoločností, ktoré väčšinou vznikli z bonitných častí majetku poľnohospodárskych družstiev, bez prevzatia adekvátnych záväzkov voči bankám a obchodným partnerom, ako aj bez vyrovnania podielov, čo predurčilo ich nižšiu nákladovosť výroby.

Graf 7 Podiel ziskových podnikov podľa organizačno-právnych foriem v %

The share of profitable enterprises according to legal forms in %

Prameň: Informačné listy MPRV SR, CD NPPC-VÚEPP⁵

1/ Total, 2/ agricultural co-operatives, 3/ business companies, 4/ self-employed farmers, 5/ Source: Information sheets MPRV SR, CD NPPC-VÚEPP

Potravinárstvo

Účasť potravinárskeho priemyslu na národnej ekonomike SR

Účasť odvetvia potravinárstva na národnom hospodárstve - národnej ekonomike, vyjadrená podielom pridanej hodnoty, hrubej produkcie, medzis potreby, THFK, priemernej mzdy, zamestnanosti mala (okrem niektorých rokov Tab.8) klesajúcu tendenciu tak v stálych ako aj v bežných cenách. Podiel **pridanej hodnoty** (v stálych, resp. bežných cenách) na národnej ekonomike od roku 2007 postupne medziročne klesal. Najvyššia jej účasť v stálych cenách (1,89 %) bola za posledných 10 rokov dosiahnutá v roku 2007, čo bolo viac o 0,45 p.b. ako v roku 2016.

Klesajúci trend pridanej hodnoty je do určitej miery spôsobený meniacim sa podielom jej úrovne v iných odvetviach národného hospodárstva, ale najmä poklesom výroby rozhodujúcich odvetví potravinárskeho priemyslu (mäsový, mliekársky, mlynský) a výrazným dovozom hotových potravinárskych výrobkov s pridanou hodnotou realizovanou mimo územia SR aj z prvotných poľnohospodárskych surovín vyvezených zo Slovenska.

Pokles účasti (podielu) potravinárstva na **hrubej produkcii** a **medzis potrebe** národného hospodárstva SR, súvisí so znižovaním jeho produkčnej výkonnosti a poklesom hrubej produkcie v potravinárstve.

Tab. 8 Vývoj podielu potravinárstva* na základných ukazovateľoch ekonomiky SR

The development of the share of agriculture on basic indicators of the SR economy

Podiel na ¹ :	PH ²	HP ³	MS ⁴	THFK ⁵	priem. mzde ⁶	zamestnanosti ⁷	PH ²	HP ³	MS ⁴	THFK ⁵
Rok ⁸	v bežných cenách ⁹					-	v stálych cenách ¹⁰			
2007	1,89	2,64	3,13	2,72	90,52	2,24	1,6	2,27	2,71	2,69
2008	1,83	2,62	3,14	2,14	91,04	2,24	1,6	2,28	2,71	2,15
2009	1,68	2,49	3,07	2,34	91,45	2,20	1,69	2,46	3,01	2,33
2010	1,61	2,26	2,71	1,89	90,77	2,11	1,61	2,26	2,71	1,89
2011	1,55	2,3	2,78	1,39	89,19	2,05	1,64	2,33	2,78	1,38
2012	1,55	2,24	2,67	0,27	90,06	2,02	1,61	2,25	2,67	0,27
2013	1,41	2,18	2,67	1,52	88,96	1,95	1,45	2,19	2,68	1,52
2014	1,51	2,27	2,76	1,51	89,86	1,89	1,39	2,22	2,76	1,51
2015	1,41	2,02	2,39	1,30	89,01	1,91	1,09	1,91	2,40	1,32
2016	1,44	1,95	2,26	1,60	89,69	1,93	0,91	1,81	2,36	1,64

Prameň: ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP¹¹

Poznámka: *výroba potravín, nápojov a tabak. výrobkov; stále ceny vypočítané reťazením objemových indexov so základom v roku 2010¹², THFK= tvorba hrubého fixného kapitálu, PH - pridaná hodnota, HP - hrubá produkcia, MS – medzispotreba

1/ Share on, 2/ value added, 3/ gross production, 4/ intermediate consumption, 5/ gross fixed capital formation, 6/ average wage, 7/ employment, 8/ year, 9/ in current prices, 10/ in instant prices, 11/ Source: ŠÚ SR, NPPC-VUEPP calculation, 12/ Note: * production of food-products, beverages and tobacco; instant prices were calculated by chaining of volume indices with a base in 2010

Varujúca úroveň bola u podielu tvorby hrubého fixného kapitálu (Graf 8), ktorý okrem rokov 2009 a 2013, mal klesajúcu tendenciu, čo sa prejavilo v nedostatočnej obnove materiálo-technickej základne a jej opotrebovanosti. Klesajúci vývojový trend tohto ukazovateľa v potravinárstve bol obdobný ako v poľnohospodárstve, ale s rozdielnou úrovňou podielu, ktorá bola v potravinárstve výrazne nižšia ako v poľnohospodárstve.

Tendencie ukazovateľov potravinárstva na makroekonomických ukazovateľoch národného hospodárstva boli podobné ako v poľnohospodárstve a pokles hrubej produkcie sa odrazil aj v poklese zamestnanosti a následne v poklese podielu zamestnanosti potravinárstva na celkovej zamestnanosti SR. Na druhej strane úspornosťou pracovných síl sa zvýšila produktivita práce.

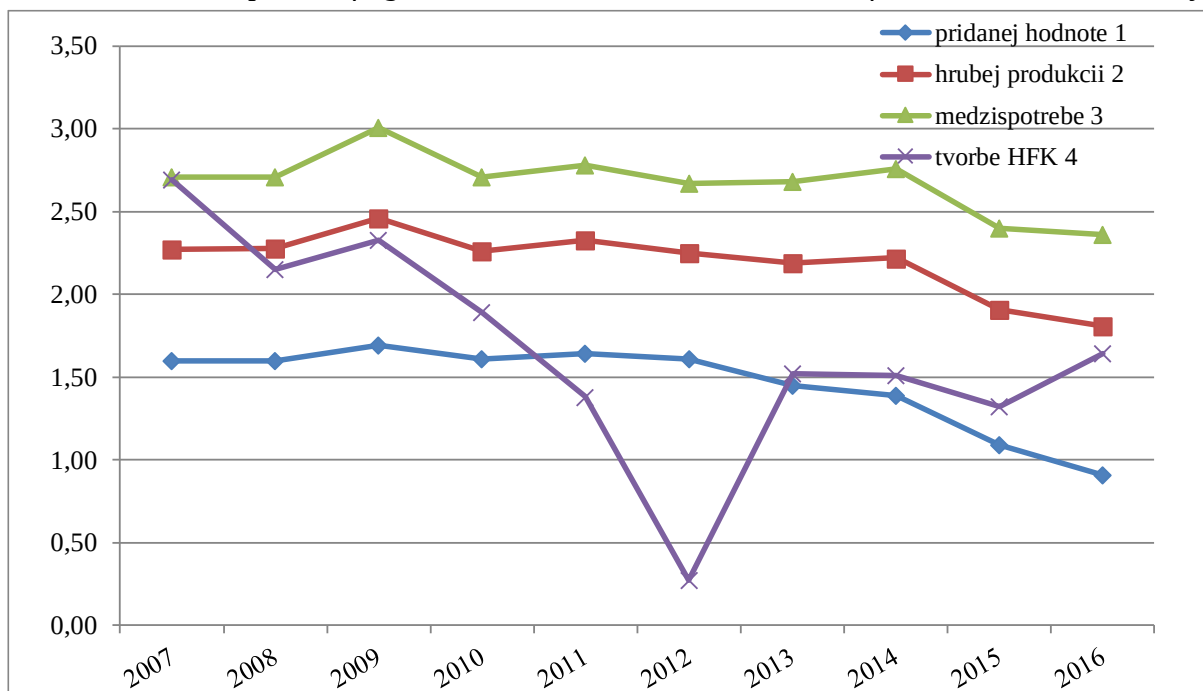
Pomalšou dynamikou rastu tohto ukazovateľa v potravinárstve ako v priemere národného hospodárstva SR sa významne zmenili rozdiely v produktivite práce. Kým v roku 2007 bola dosiahnutá v potravinárstve 84,0 %-ná úroveň priemeru národného hospodárstva, v roku 2016 už len 75,0 %-ná. To znamená, že potravinárstvo spomalilo vývoj produktivity práce v porovnaní s národným hospodárstvom a situácia bola opačná ako v poľnohospodárstve.

Zmeny vo vývoji pridanej hodnoty a produktivity práce v odvetví potravinárstva, vo vzťahu k priemerným hodnotám národného hospodárstva sa podpísali pod zmenu trendu prehlbovania mzdovej disparity, ktorá sa pohybovala v rozpätí 9,5 % až 11,0 % k priemeru národného hospodárstva, čo znamená že mzdová úroveň v potravinárstve bola o 9,5 – 11,0 %

nižšia ako v národnom hospodárstve, čím mzdy v potravinárstve predstavovali v priemere cca 90 % úrovne priemeru národného hospodárstva a boli vyššie ako v poľnohospodárstve.

Graf 8 Vývoj podielu potravinárstva na základných ukazovateľoch národného hospodárstva SR

The development of agriculture share on basic indicators of the SR national economy

Prameň: ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP⁵

1/ On value added, 2/ on gross production, 3/ on intermediate consumption, 4/ on gross fixed capital formation, 5/ Source: ŠÚ SR, NPPC-VÚEPP calculations

Vývoj ekonomickej situácie v potravinárstve

V období rokov 2007-2016 bola ekonomika slovenského potravinárskeho priemyslu ovplyvnená obchodným tlakom na trhu EÚ, ktorý vyústil do značných dovozov nahraditeľných potravinárskych výrobkov na Slovensko najmä v nižších cenových reláciách. Vplyvom aktívnej politiky štátu v posledných rokoch začala viac fungovať spolupráca medzi domácimi výrobkami a obchodnými reťazcami, čo sa prejavilo vo zvyšujúcom sa podiele slovenských výrobkov v maloobchodnej sieti.

Potravinársky priemysel ako celok bol od roku 2007 kontinuálne každoročne ziskový s miernymi výkyvmi výsledku hospodárenia (Tab.9), ale v grafickom znázornení s lineárne narastajúcou trendovou čiarou (Graf 9). V konečnom dôsledku nie je ani tak rozhodujúci výsledok hospodárenia, ale výnosy, ich objem a nákladovosť.

Tab. 9 Vývoj základných ekonomických ukazovateľov za výrobu potravín, nápojov a tabakových výrobkov v mil. €, nákladovosť výnosov v €

The development of basic economic indicators - production of foods, beverages and tobacco products in million €, cost of returns in €

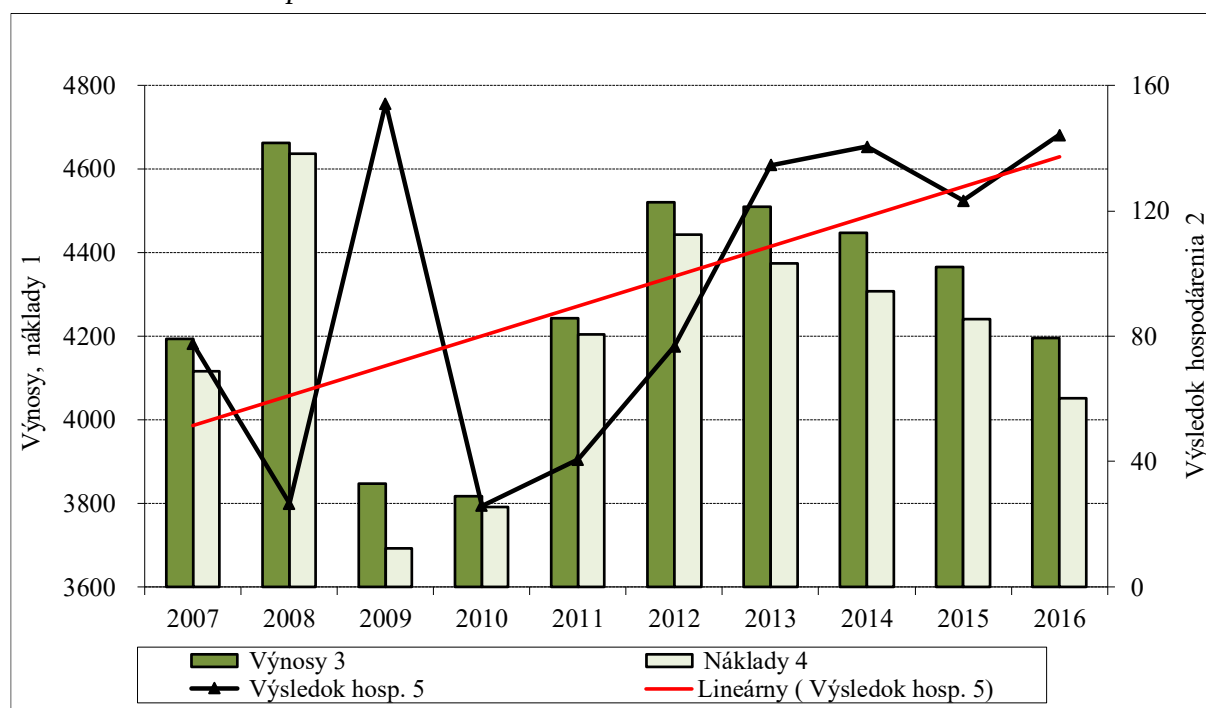
Ukazovateľ ¹	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Výnosy ²	4192,6	4663,5	3847,3	3817,1	4244,1	4520,8	4509,6	4448,1	4364,8	4196,5
Náklady ³	4115,1	4637,0	3693,0	3791,3	4203,4	4444,0	4375,0	4307,6	4241,5	4052,3
Výsledok hospodárenia pred zdanením ⁴	77,5	26,5	154,3	25,8	40,7	76,7	134,6	140,5	123,3	144,2
Nákladovosť výnosov ⁵	98,2	99,4	96,0	99,3	99,0	98,3	97,0	96,8	97,2	96,6

Prameň: ŠÚ SR⁶

1/ Indicator, 2/ revenues, 3/ costs, 4/ profit/loss before tax, 5/ cost of returns, 6/ Source: ŠÚ SR

Graf 9 Vývoj výnosov, nákladov a výsledku hospodárenia za výrobu potravín, nápojov a tabakových výrobkov v mil. €

The development of revenues, costs and profit/loss - production of foods, beverages and tobacco products in million €

Prameň: ŠÚ SR⁶

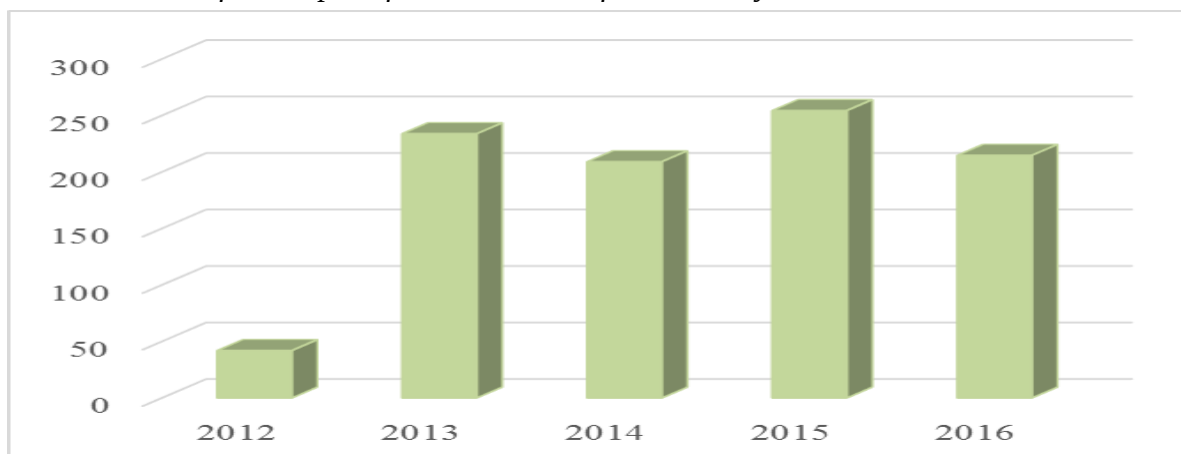
1/ Revenues, costs, 2/ profit/loss, 3/ revenues, 4/ costs, 5/ profit/loss, 6/ Source: ŠÚ SR

Najväčší prepád výnosov bol v roku 2009, v dôsledku dosahov hospodárskej a finančnej krízy, kedy ich úroveň predstavovala 3847 mil. €. Napriek tomu v roku 2009 bol dosiahnutý najvyšší výsledok hospodárenia za sledované obdobie (154,3 mil. €). Objem výnosov postupne narastal s vrcholom v rokoch 2012 a 2013, ale posledné dva roky 2015 a 2016 mali klesajúcu tendenciu. Obdobný trend vývoja vidieť aj pri nákladoch, čo znamená ich úsporu adekvátne k výnosom. Napriek tomuto vývoju, t.j. poklesu výnosov a nákladov od roku 2014, dosahuje potravinársky priemysel zisk. Najväčší paradox bol v roku 2016, kedy pri

klesajúcich výnosoch a nákladoch rástol výsledok hospodárenia, čo môže byť dôsledkom spomalenia až poklesu investovania (Graf 10) vzhľadom na využiteľnosť výrobných kapacít (Graf 11).

Graf 10 Tvorba hrubého fixného kapitálu v potravinárskom priemysle

Gross fixed capital formation in the food industry

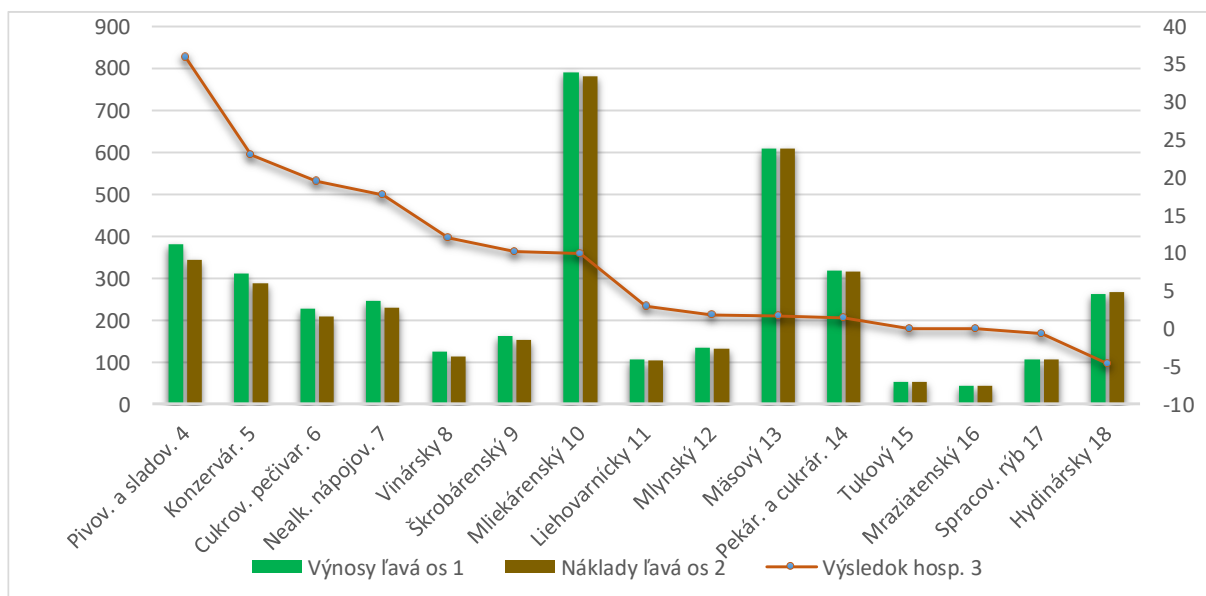

Prameň: ŠÚ SR¹

1/ Source: ŠÚ SR

Graf 11 Výnosy, náklady a výsledok hospodárenia podľa odborov potravinárskeho priemyslu v roku 2016 v mil. €

Revenues, costs and profit/loss according to food industry branches in 2016 in million €

Prameň: Potravn, MPRV SR¹⁹

1/ Revenues - left axis, 2/ costs - left axis, 3/ profit/loss, 4/ brewing and malting industry, 5/ canning, 6/ confectionery, 7/ non alcoholic beverages, 8/ wine, 9/ starch, 10/ milk, 11/ distillery, 12/ mill, 13/ meat, 14/ bakery, 15/ fat, 16/ freezers, 17/ fishing, 18/ poultry, 19/ Source: Potravn, MPRV SR

Kľúčovú úlohu v potravinárskom priemysle začínajú stále viac mať moderné technológie a inovatívne postupy, ktorých využívanie vedie k rastu produktivity práce a znižovaniu prevádzkových nákladov.

Najnižšia nákladovosť výnosov (96 €) bola v roku 2009, čiže v pokrízovom roku, kedy bola obmedzená aj výroba. Ďalej to bol rok 2016, kedy nákladovosť výnosov dosiahla 96,6 €. Vývoj kolísania výnosov a nákladov a udržania sa v ziskovosti, nielen v úspore nákladových faktorov, ale aj neustálej reštrukturalizácii v jednotlivých podnikoch v odboroch potravinárskeho priemyslu.

Zo zoradenia odborov potravinárskeho priemyslu podľa výsledku hospodárenia za rok 2016 vidieť (Graf 12), že najvyšší výsledok hospodárenia dosiahol pivovarnícky a sladovnícky priemysel, konzervársky, cukrovinkársko-pečivársky a priemysel nealkoholických nápojov. Najnižší výsledok hospodárenia – stratu vykázal hydinársky priemysel a priemysel spracovania rýb. Vyrovnaný výsledok hospodárenia dosiahol tukový a mraziarsky priemysel.

Z hľadiska objemu výnosov, produkcie a zamestnanosti bol rozhodujúci mliekarský, mäsový priemysel a pekársko-cukrárenský aj keď ich zisky neboli najvyššie. Pre odbory, ktoré aj pri nižších výnosovo- nákladových parametroch dosahujú významné zisky sú rozhodujúce nielen vyššie cenové relácie finálnych produktov ale aj ich spotreba a celková využiteľnosť kapacít.

Potravinársky priemysel disponuje dostatočným objemom výrobných kapacít. Ich využitie býva tradične diferencované v závislosti od jednotlivých výrobkov potravinárskych odborov a v roku 2016 sa pohybovalo v nasledovných intervaloch (Tab. 10).

Tab. 10. **Využitie výrobných kapacít pri jednotlivých výrobkoch**

Utilization of production capacities by individual products

Interval využitia kapacít v % ¹ :	Výroba ² :
100,00 – 90,00	výroba rafinovaného liehu, stolovej minerálnej vody ³
89,99 – 80,00	výroba trvanlivého pečiva; výroba sladu, výroba hydinových výrobkov ⁴
79,99 – 70,00	výroba čokoládových cukrovínok a čokolády, mäsových výrobkov; porážok jatočnej hydiny; sterilizovaných kompótov ⁵
69,99 – 60,00	výroba syrov (bez tavených syrov); cestovín; kvasenej kapusty; nečokoládových cukrovínok; zomelku pšenice ⁶
59,99 – 50,00	výroba sterilizovanej zeleniny vrátane sterilizovaných uhoriek; výroba nealkoholických sladených sýtených nápojov ⁷
pod ⁸ 50	výroba čerstvého pečiva (49,4 %); tavených syrov (45,0 %), chleba (40,8 %), liehovín (40,0 %), výroba konzumného baleného mlieka (39,7 %), výroba hroznového vína (35,1 %), kyslomliečnych výrobkov vrátane jogurtov (35,0 %), výroba sušených mliečnych výrobkov (30,4 %), mliekarenského masla (30,4 %), jatočných ošípaných (25,2 %), zomelku raže (22,5 %) a jatočného hovädzieho dobytku (22,1 %) ⁹

Prameň: Potrav, MPRV SR¹⁰

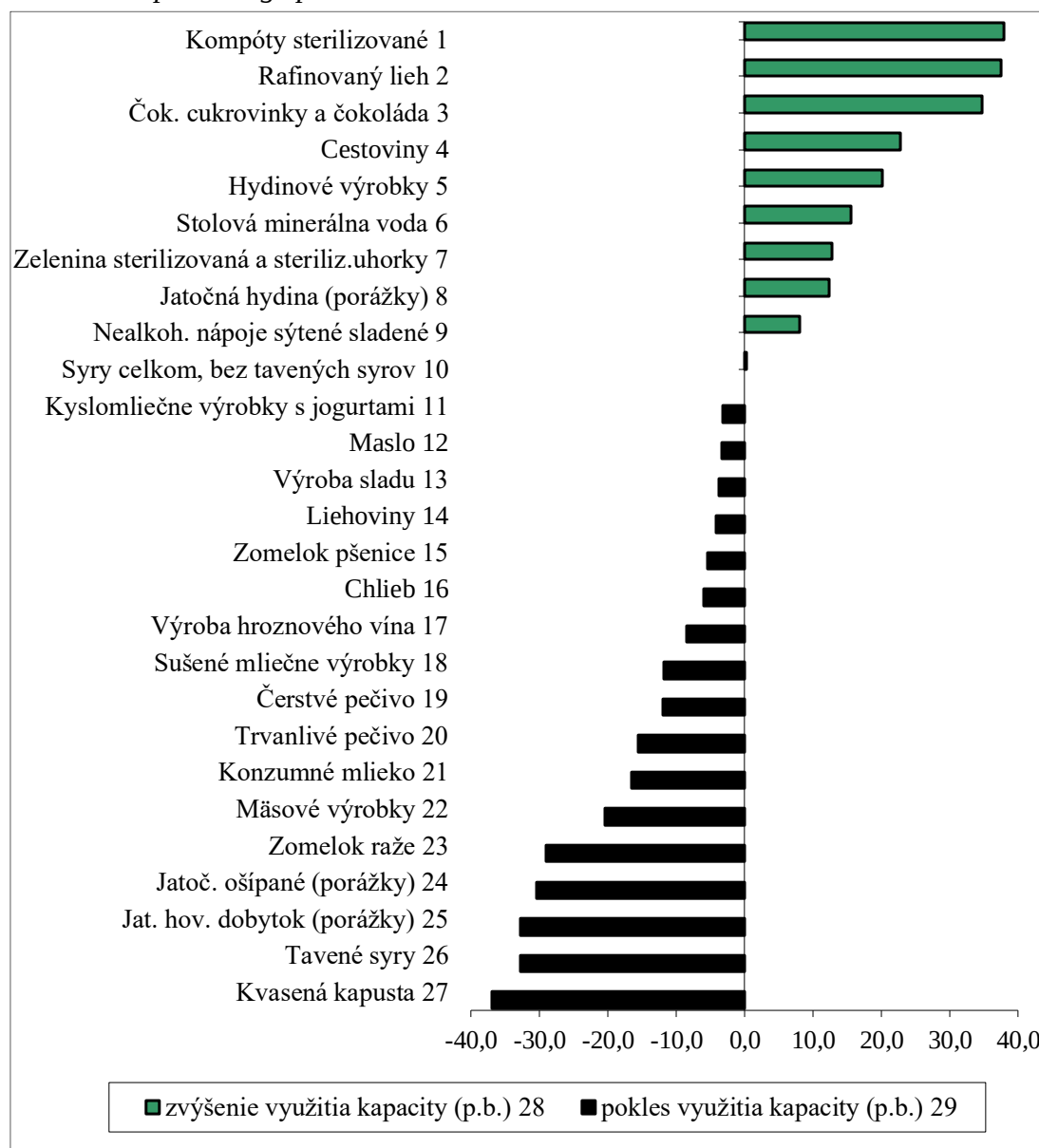
1/ Interval of capacities utilization in %, 2/ production, 3/ production of refined alcohol, table mineral water, 4/ production of durable pastries, production of malt, production of poultry products, 5/ production of chocolate and chocolate confectionery, meat products, slaughtered poultry, sterilized compotes, 6/ production of cheese (without processed cheese), pasta, fermented cabbage, non chocolate confectionery, milled wheat, 7/ production of sterilized vegetable including cucumbers, production of non alcoholic sweetened sparkling beverages, 8/ less than 50, 9/ production of fresh pastries (49,4 %), processed cheese (45,0 %), bread (40,8 %), spirits (40,0 %), production of drinking packaged milk (39,7 %), production of grape wine (35,1 %), fermented milk products including yogurt (35,0 %), production of dried milk products (30,4 %), butter (30,4 %), slaughtered pigs (25,2 %), milled rye (22,5 %) and slaughtered beef cattle (22,1 %), 10/ Source: Potrav, MPRV SR

Z vybraných kapacít potravinárskeho priemyslu výraznejšie zvýšenie využitia v roku 2016 oproti roku 2007 nastalo pri sterilizovaných kompótoch, rafinovanom liehu, čokoládových cukrovinkách a čokoláde a výraznejšie zníženie sa prejavilo pri kvasenej kapuste, tavených syroch, jatočnom hovädzom dobytku, jatočných ošípaných a zomelku raže (Graf 11).

Graf 12 **Zmena využitia vybraných potravinárskych kapacít medzi rokmi 2007 a 2016 v p.b.**

The change of utilization of selected food capacities between 2007 and 2016 in percentage points

Prameň: Potrav (MPRV SR)³⁰

Poznámka: ¹⁾ pri masle od 80 % do 90 % tuku, najviac 16 % vody³¹

1/ Sterilized compotes, 2/ refined alcohol, 3/ chocolate and chocolate confectionery, 4/ pasta, 5/ poultry products, 6/ table mineral water, 7/ sterilized vegetables and cucumbers, 8/ slaughtered poultry, 9/ non alcoholic sweetened sparkling beverages, 10/ cheese in total, without processed cheese, 11/ fermented milk products with yogurts, 12/ butter, 13/ production of malt, 14/ spirits, 15/ milled wheat, 16/ bread, 17/ production of grape wine, 18/ dried milk products, 19/ fresh pastries, 20/ durable pastries, 21/ drinking milk, 22/ meat products, 23/ milled rye, 24/ slaughtered pigs, 25/ slaughtered beef cattle, 26/ processed cheese, 27/ fermented cabbage, 28/ increasing of capacity utilization (in percentage points), 29/ decreasing of capacity utilization (in percentage points), 30/ Source: Potrav (MPRV SR), 31/ Note: butter 80-90 % of fat content, not more than 16 % of water content

Záver

Poľnohospodárstvo v rokoch 2007–2016 bolo charakteristické varíujúcim vývojom poľnohospodárskej produkcie, nárastom hmotného a nehmotného majetku, poklesom počtu zamestnancov a mzdovou disparitou voči národnému hospodárstvu, pretrvávajúcou regionálnou diferenciáciou vo výsledkoch hospodárenia. Tento vývoj sa odrazil aj na účasti poľnohospodárstva na ukazovateľoch národnej ekonomiky.

- Z **makroekonomického** hľadiska podiel slovenského poľnohospodárstva na základných ukazovateľoch národnej ekonomiky má z dlhodobého časového hľadiska klesajúcu tendenciu, a časť efektu niektorých ukazovateľov, najmä pridanej hodnoty sa koncentrovala aj do nadväzujúcich odvetví.
- Medzi hlavné príčiny varíujúceho vývoja participácie slovenského poľnohospodárstva na **pridanej hodnote** národného hospodárstva bolo roztváranie cenových nožníc medzi vstupmi a výstupmi sprevádzané poklesom poľnohospodárskej produkcie a jej štruktúry v prospech rastlinnej pred živočíšnou výrobou.
- Doterajší vývoj **produkcie a pridanej hodnoty** s tendenciou jej poklesu po roku 2007 je z hľadiska našej konkurenčnej pozície s krajinami EÚ významným indikátorom neodkladného riešenia, hlavne zrýchlenia reštrukturalizácie výroby, zvyšovania produktivity práce tak v poľnohospodárstve ako aj vo výrobe potravín a zlepšenia fungovania dodávateľsko-odberateľských vzťahov v celej vertikále výroby potravín.
- Kým poľnohospodárstvo v období transformácie sa nieslo v znamení stratovosti, po vstupe Slovenska do EÚ bolo ako celok, **vo väčšine rokov ziskové** (z 13 v 10). K tomuto vývoju prispela podporná politika.
- Poľnohospodárstvo je počas celého sledovaného obdobia charakteristické vysokou podnikovou **diferenciáciou ekonomických výsledkov**, ktorá sa začala zmierňovať až v roku 2016. Rozdiely v ekonomických výsledkoch boli ovplyvnené efektívnosťou nákladov, zamestnanosťou, kapitálovou vybavenosťou, využitím a opotrebovanosťou majetku, štruktúrou výroby a doznievajúcimi vplyvmi východiskových podmienok vzniku poľnohospodárskych subjektov.
- Podľa úrovne **výsledku hospodárenia** v slovenskom poľnohospodárstve dosahujú väčšinový podiel ziskové podniky, ktoré sú rozhodujúce z hľadiska produkčnej výkonnosti, pridanej hodnoty a kapitálu.
- Z hľadiska právnych foriem vyššiu ekonomickú výkonnosť dosiahli **obchodné spoločnosti** a to zásluhou vyššej úspornosti nákladov, vyplývajúcej z nižšej zamestnanosti a tým nižšej mzdovej nákladovosti vo vzťahu k výrobe, a vyššej využiteľnosti majetku s dosahom na rýchlejšiu reštrukturalizáciu výroby. Veľa **družstiev** sa však zmenilo na obchodné spoločnosti, ktoré dokázali vyriešiť vlastnícku štruktúru a majú jasné rozhodovacie právomoci, čo čiastočne predurčuje ich úspešnosť.

Potravinársky priemysel ako celok bol od roku 2007 **každoročne ziskový** s lineárnym trendom mierne narastajúceho výsledku hospodárenia. Jeho ekonomiku a najmä produkčnú výkonnosť ovplyvnil značný dovoz nahraditeľných potravinárskych výrobkov na Slovensko

vo výhodných cenových reláciách pre obchodné reťazce. Dôsledkom ekonomickej a výrobnjej optimalizácie je reštrukturalizácia potravinárskeho priemyslu.

- Z **makroekonomického** hľadiska účasť odvetvia potravinárstva na národnom hospodárstve - národnej ekonomike, vyjadrená podielom pridanej hodnoty, hrubej produkcie, medzispotreby, tvorbe hrubého fixného kapitálu, priemernej mzde, a zamestnanosti mala vo väčšine rokov klesajúcu tendenciu.
- Klesajúci trend podielu **pridanej hodnoty** je do určitej miery spôsobený meniacim sa podielom jej úrovne v iných odvetviach národného hospodárstva, ale najmä poklesom výroby rozhodujúcich odvetví potravinárskeho priemyslu a výrazným dovozom hotových potravinárskych výrobkov s pridanou hodnotou realizovanou mimo územia SR aj z prvotných poľnohospodárskych surovín vyvezených zo Slovenska.
- Ekonomická výkonnosť bola diferencovaná podľa jednotlivých potravinárskych odborov, ale väčšina z nich bola zisková. Najvyššie zisky dosiahol v roku 2016 pivovarnícky a sladovnícky priemysel, konzervársky, cukrovinkársko-pečivársky a priemysel nealkoholických nápojov.
- Rozhodujúci z hľadiska objemu výnosov, produkcie a zamestnanosti bol priemysel mliekarenský, mäsový a pekársko – cukrárenský aj keď ich zisky neboli najvyššie.
- Potravinársky priemysel disponuje dostatočným objemom výrobných kapacít, ale ich využiteľnosť je rozdielna podľa jednotlivých odborov.

Použitá literatúra

- [1] FANDEL, P. (2002): Veľkosť poľnohospodárskych podnikov a ich efektívnosť. Medzinárodné vedecké dni 2002, SPU Nitra: 963–971; ISBN 80-8069-030-8
- [2] FOLTÝN, I. a kol. (2015): Rozvoj matematických modelů pro predikce dopadů variant agrární politiky na ekonomiku a environmentální aspekty zemědělství, ÚZEI Praha, IVP č. 1277, Závěrečná zpráva o výsledcích řešení IVP za rok 2015
- [3] GRZNÁR, M., SZABO Ľ. (2017): Štrukturálne zmeny vo výrobe a ekonomike virtuálnej farmy na Slovensku. Ekonomika poľnohospodárstva. - ISSN 1338-6336, XVII, č. 1, 2017
- [4] HUDÁK, J., ROVNÝ, P. (2007): Diferenciácia vývoja podnikateľskej štruktúry na Slovensku v porovnaní s ostatnými štátmi EÚ. Nitra: Slovenská akadémia pôdohospodárskych vied. Zborník referátov a diskusných príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou na tému „Riešenie regionálnych disparít a nerovnovážnych stavov v prírodnom a hospodárskom prostredí, 2007, s. 201-209. ISBN 978-80-89143-55-9
- [5] CHRASTINOVÁ, Z. a kol. (2017): Ekonomický potenciál slovenského poľnohospodárstva a potravinárstva v kontexte medzinárodných komparácií a tvorba indikátorov a aplikačných riešení pre hodnotenie dopadov agrárnych politík. Štúdia č. 198/2017, Bratislava: NPPC-VÚEPP, 2017. 171 s., ISBN 978-80-8058-615-7
- [6] CHRASTINOVÁ, Z. a kol. (2016): Ekonomická efektívnosť poľnohospodárskej a potravinárskej výroby vo vzťahu k podpornej politike EÚ. Štúdia č. 196/2016,

- Bratislava: NPPC-VÚEPP, 2016. 172 s., ISBN 978-80-8058-608-9
- [7] MEZERA, J. – PLÁŠIL, M. - NÁGLOVÁ Z. (2017): Panorama potravinárkeho priemyslu 2016. Praha: MZ ČR – ÚZEI, 2017, s.65 ISBN 978-80-7434-387-2
- [8] REINSBERG, K., ABELE, S. (2008): Zkušenosti z transformace východonemeckého zemědělství příkladem pro proces rozšiřování EU. Preklad příspěvku predneseného na workshope“Nové struktúry zemědělství v postkomunistických krajinách.
- [9] Štruktúrálny cenzus fariem 2010, ŠÚ SR, 2012
- [10] Štruktúrálné zisťovanie fariem 2013, ŠÚ SR, 2015
- [11] Informačné listy MPRV SR 2004-2016, CD MPRV SR NPPC-VÚEPP

Došlo 14.2. 2018

Kontaktné adresy

Ing. Zuzana Chrastinová

Ing. Štefan Adam

Ing. Svetlana Belešová

Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (NPPC – VÚEPP) Trenčianska 55, 824 80 Bratislava, SR

tel. +0421 (0)2 58243 231 e-mail zuzana.chrastinova@vuepp.sk

tel. +0421 (0)2 58243 209 e-mail stefan.adam@vuepp.sk

tel. +0421 (0)2 58243 295 e-mail svetlana.belesova@vuepp.sk
